

ÖVERGIVNA AV ARBETARKLASSEN?

Socialdemokraternas kris och radikalhögerns framgångar

Författare

Tarik Abou-Chadi är biträdande lektor vid statsvetenskapliga institutionen vid Zürichs universitet och på Centret för demokratistudier i Aarau. Han forskar om val och politisk konkurrens i utvecklade demokratier och har publicerat många artiklar om socialdemokratin, radikalhögern och gröna partier.

Reto Mitteregger har en kandidat- och masterexamen från Zürichs universitet och är doktorand och assistent på statsvetenskapliga institutionen vid Zürichs universitet. Han deltar i forskningsprojektet ”European social democracy and the trade-offs of party competition in post-industrial societies”.

Cas Mudde är Stanley Wade Shelton UGAF Professor in International Affairs och Distinguished University Professor vid Georgias universitet (USA) samt adjungerad professor på Centret för extremismforskning (C-REX) vid Oslo universitet. Några av hans senaste böcker är Ytterhögern idag (2022) och Populism. En kort introduktion (2022, med Cristóbal Rovira Kaltwasser).

Friedrich-Ebert-Stiftung

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) är den äldsta politiska stiftelsen i Tyskland med en rik tradition som sträcker sig tillbaka till grundandet 1925. Den förblir lojal mot namngivarens eftermäle och verkar för socialdemokratiens centrala värden: frihet, rättvisa och solidaritet. Stiftelsen har stark anknytning till socialdemokratin och fria fackföreningar.

FES främjar socialdemokratin genom framför allt: politiskt utbildningsarbete för att stärka civilsamhället, tankesmedjor, internationellt samarbete med vårt internationella nätverk i mer än 100 länder, stöd till unga talanger, upprätthållning av socialdemokratiens kollektiva minne med arkiv, bibliotek med mera.

Ansvarig för publikationen på FES

Jan Niklas Engels är ansvarig för området ”trendforskning och scenarieutveckling” på avdelningen för analys, planering och rådgivning på Friedrich-Ebert-Stiftung.

Publikationen ges ut på svenska i samarbete med den obundna progressiva tankesmedjan **Arena Idé**.

Övergivna av arbetarklassen?

Socialdemokraternas kris och radikalhögerens framgångar

Författare: Tarik Abou-Chadi, Reto Mitteregger, Cas Mudde

Översättning till svenska av Hillevi Jonsson.

Formgivning av Simon Karlsson

© Arena Idé, Stockholm, juni 2023

Innehåll

Sammanfattning

1. Förord.....	5
2. Det gängse narrativet: från socialdemokratin till radikalhögern.....	8
3. Radikalhögerens dragningskraft	12
4. Det postindustriella samhället och det socialdemokratiska dilemmat.....	14
5. Arbetarklassen i det tjugoförsta århundradet.....	17
6. Arbetarklassen och radikalhögern	24
7. Hur har de socialdemokratiska väljarna förändrats?.....	29
8. Socialdemokratiska svar.....	33
9. Sammanfattning.....	40
10. Mot en socialdemokrati för det tjugoförsta århundradet.....	42
1. Socialdemokraterna är inte ett parti för den vita arbetarklassen	42
2. Föryngra väljarna.....	43
3. Det fortsatta behovet av ”identitetspolitik”	44
4. Bygga en ny progressiv koalition	45
Figur- och tabellförteckning.....	47
Litteratur.....	48

Sammanfattning

1. **UNDER 2000-TALETS** två första årtionden har den västeuropeiska socialdemokratin genomgått en minskning av historiska proportioner. Samtidigt har högerradikala partier rönt aldrig förut skådade framgångar. Detta har banat väg för ett narrativ som gör gällande att socialdemokratiska partier har förlorat sina arbetarklassväljare till radikalhögern, på grund av antingen en förflyttning till höger i den ekonomiska dimensionen ("tredje vägen") eller till vänster i den kulturella dimensionen ("identitetspolitik"). Detta narrativ är felaktigt både i dess antaganden och påståenden.

2. **DET TJUGOFÖRSTA** århundradets västeuropeiska arbetarklass är inte ett monolitiskt block av vita män med auktoritära och nationalistiska åsikter. En betydande och växande andel av arbetarklassen består av kvinnor och människor med migrationsbakgrund. Många har progressiva åsikter i frågor som hbtq-rättigheter och invandring.

3. **RADIKALHÖGERN ÄR INTE** den nya hemvisten för tidigare socialdemokratiska väljare. Det stämmer att arbetare är överrepresenterade bland högerradikala partiers anhängare, men det betyder på intet sätt att de kan karakteriseras som de nya arbetarpartierna. Endast en liten del av den västeuropeiska arbetarklassen stöder radikalhögern. Dessutom är bara en liten del av dagens högerradikala väljare tidigare anhängare av socialdemokratiska partier.

4. **SOCIALDEMOKRATIN HAR INTE** i första hand förlorat väljare till högerradikala partier. Data från olika källor och från olika västeuropeiska länder visar att endast en liten minoritet av före detta

socialdemokratiska väljare har gått över till högerradikala partier. Socialdemokratiska partier har i första hand förlorat väljare till gröna partier och traditionella högerpartier.

5. **TAPPET I (DEN VITA)** arbetarklassen är inte den drivande kraften i socialdemokratin nedgång. Tvärtom är den bildade medelklassen överrepresenterad bland de väljare socialdemokratiska partier har förlorat. En stor del av de mer högutbildade väljarna har lämnat socialdemokratin för gröna och socialliberala partier, som lockar denna växande väljargrupp genom att erbjuda en mer progressiv politik i särskilt den kulturella dimensionen.

6. **SOCIALDEMOKRATISKA PARTIER** riskerar att förvärpa denna utveckling om de tillämpar vänsternationalistiska strategier – det vill säga förflyttar sig högerut i den kulturella dimensionen. En sådan politik fjärrmar potentiella och tidigare väljare som kan komma att rösta på mer progressiva partier i stället. Centristiska strategier (i båda dimensionerna) kan vara lika skadliga eftersom de urvattnar de socialdemokratiska partiernas ideologiska profil. På medellång sikt får detta väljare att vända sig till alternativ med tydligare politik i någon av de två dimensionerna.

7. **GAMLA OCH NYA** vänsterstrategier har mest stöd bland potentiella socialdemokratiska väljare. Experimentella data och enkätdata visar att potentiella socialdemokratiska väljare föredrar gamla och nya vänsterprogram framför centristiska och vänsternationalistiska strategier. Enligt vår analys och givet de dilemman socialdemokratin står inför består den mest lovande vägen framåt av en kombination av gamla och nya vänsterstrategier.

1. Förord

När vi skrev den här rapporten år 2020 rådde bred enighet om att socialdemokratin befann sig i kris. Sedan dess har tongångarna ändrats något på grund av ”valsegrar” i flera europeiska länder. En del bedömare talar nu inte bara om socialdemokratis återkomst utan rentav om socialdemokratis årtionde. Strukturellt sett har de socialdemokratiska partiernas position dock inte förändrats särskilt mycket under de senaste åren. Flera ”segerrika” socialdemokratiska partier ligger idag långt efter sina konkurrenter i den traditionella högern.

Först såg det ut som om de socialdemokratiska partierna i Norden gick emot den europeiska trenden. Trots allt blev de störst i de senaste valen i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Och i alla länder utom Norge ökade partierna till och med andelen röster i det senaste valet. Samtidigt får alla betydligt lägre resultat än för 30 år sedan och även 10 år sedan. Jämfört med början av 1990-talet, redan fjärran från socialdemokratis glansdagar, har alla dessa partier förlorat stöd, i genomsnitt cirka 7 procent av rösterna vilket utgör mer än en fjärdedel av deras väljare på det tidiga 1990-talet.

Samtidigt har stödet för radikalhögern ökat starkt i alla nordiska länder under samma period. Även i Sverige, som länge betraktades som ett undantag i (norra) Europa, har man konfronterats med Sverigedemokraternas stadiga uppgång. Förra året etablerade sig SD som landets största högerparti. Många bedömare betraktar radikalhögerns framgångar som den främsta orsaken till socialdemokratis nedgång. Mer konkret menar de att socialdemokratin har förlorat arbetarklassen till radikalhögern.

Samma slutsats har dragits även inom socialdemokratiska partier, varav många har blivit alltmer kritiska till invandring och det multikulturella samhället. Ställda inför den moderna radikalhögerns första betydande framgångar i form av Jean-Marie Le Pens Nationella Fronten (FN) var de franska socialdemokraterna, under premiärminister Edith Cresson, först ut med att införa strängare regler för invandring. Sedan dess har många socialdemokratiska partier från öst till väst följt efter. De danska socialdemokraterna går längst och skryter öppet om att de har gjort ytterhögerpartiet Dansk Folkeparti överflödigt.

Även om de flesta av dessa partier har förlorat väljare har andra social-

demokratiska partier fortsatt närma sig ytterhögerens teman och attityder till invandring. Så sent som förra året anammade partierna i Österrike (SPÖ) och Flandern (Vooruit) en hårdare invandringspolitik samtidigt som de skruvade upp retoriken. I upptakten till det svenska riksdagsvalet 2022 kungjorde ledaren för de svenska Socialdemokraterna Magdalena Andersson att ”integrationen har misslyckats” i ett fåfängt hopp om att hindra Sverigedemokraterna från att växa sig ännu större.

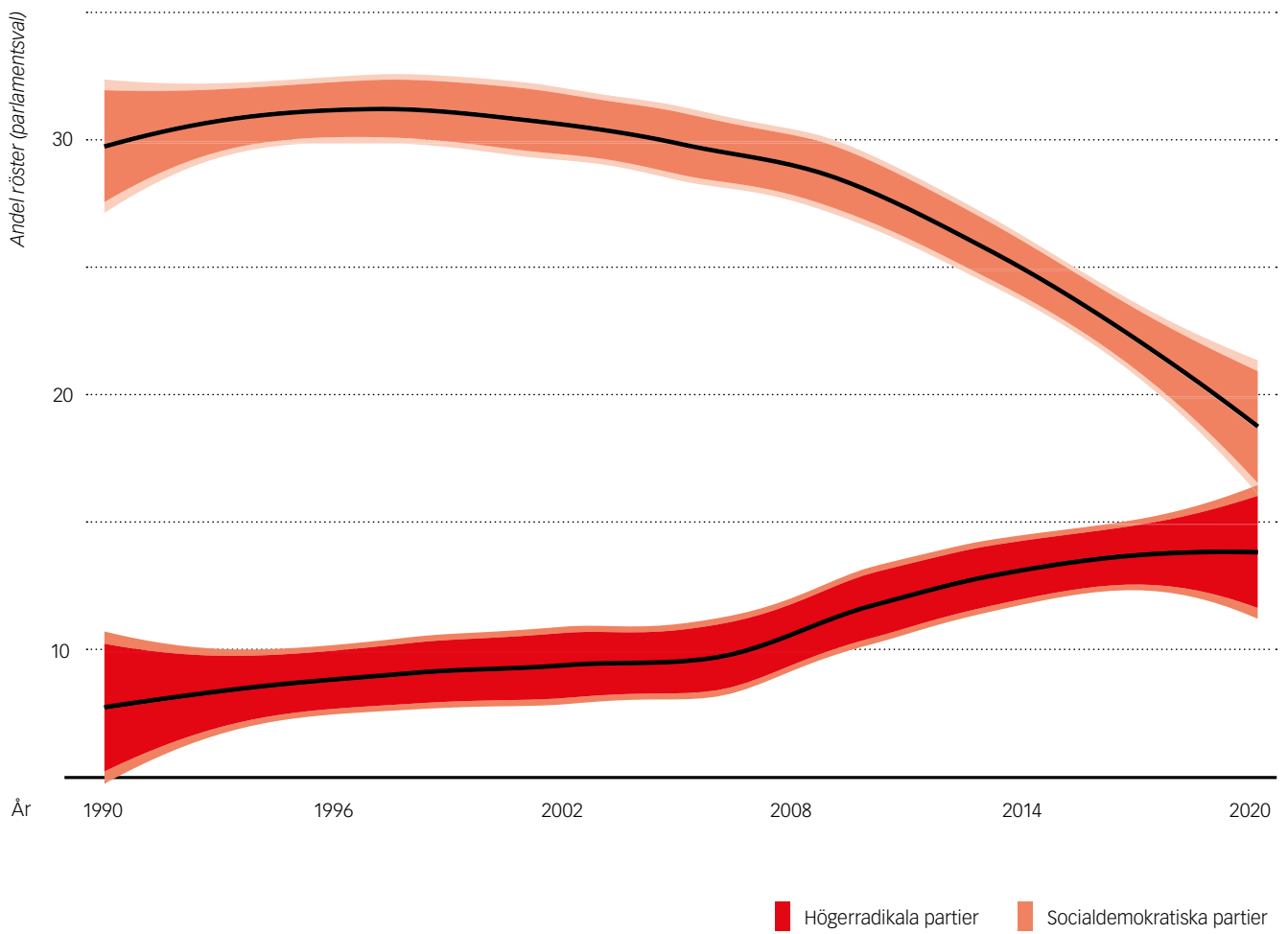
Och trots att Socialdemokraterna ökade näst mest i valet efter SD och förblev det avgjort största riksdagspartiet reagerade de på förlusten av regeringsmakten genom att argumentera för strängare migrationslagstiftning. På danskt manér tillbakavisade Magdalena Andersson påståendet att den nya SD-beroende högerregeringen hade inlett ett paradigmskifte i invandringspolitiken och hävdade att ”den stora omläggningen av migrationspolitiken genomförde vi socialdemokrater efter flyktingkrisen 2015.”

Vår rapport innehåller tre viktiga resultat av intresse för den här debatten. För det första är arbetarklassen diversifierad. Den beskrivs ofta som ett närmast monolitiskt block med nationalistiska och auktoritära åsikter, men våra resultat visar att det finns stor variation och att många har progressiva attityder. För det andra kan väljartappet till radikalhögern inte förklara socialdemokratens kris. Socialdemokratiska partier har bara förlorat en liten andel av sina väljare till radikalhögern. Tappet till gröna och vänsterliberala partier är betydligt större. Och för det tredje kommer en mer invandringskritisk hållning inte stärka socialdemokratiska partier eller vinna tillbaka arbetarklassen. Vi visar att en mer invandringskritisk hållning inte leder till ökat stöd för socialdemokratin. Om något minskar det stödet bland utbildade väljare.

Socialdemokratiska partier i de nordiska länderna har fortfarande en fördel gentemot många av sina systerpartier på den europeiska kontinenten: de är fortfarande betydligt större än sina vänsterliberala och gröna konkurrenter. I länder som Tyskland eller Nederländerna har de socialdemokratiska partierna förlorat denna hegemoniska ställning till vänster på det politiska spektrumet. I Sverige är det bara tänkbart att en statsminister från vänsterblocket är socialdemokrat. Det är inte längre en självklarhet i exempelvis Tyskland eller Nederländerna. Vår undersökning visar att en strategi som fokuserar på att vinna tillbaka väljare från radikalhögern kan äventyra denna strategiska fördel.

Figur 1

Genomsnittlig andel röster på socialdemokratiska partier och högerradikala partier i Europa, 1990–2020

2. Det gängse narrativet: från socialdemokratin till radikalhögern

Det gängse narrativet om socialdemokratin nedgång kan sammanfattas som följer: de socialdemokratiska partiernas väljarstöd har minskat kraftigt eftersom arbetarklassen, deras tidigare kärnväljare, har övergett dem och fått en ny hemvist i radikalhögern. Förklaringen till att arbetarklassen överger socialdemokratiska partier kommer vanligtvis i två varianter: en ekonomisk och en kulturell.

Den första förklaringen handlar om förändringar i den ekonomiska och sociala politiken som genomfördes under eran av *New Labour* i Storbritannien och *Neue Mitte* i Tyskland. Politiker som Tony Blair och Gerhard Schröder följde idén om en ”tredje väg” och förflyttade den ekonomiska politiken mot mitten. Det pågår debatter om de politiska följderna av den tredje vägens strategier, men många bedömare ser de socialdemokratiska partiernas nedgång som arbetarklassens reaktion på den ”nyliberala” ekonomiska politiken under *New Labour*-eran.

Den andra förklaringen lyfter fram socialdemokratin positioner i kulturella frågor som exempelvis invandring, europeisk integration, jämställdhet och miljö. Enligt detta synsätt har arbetarklassväljare betydligt mer auktoritära och nationalistiska åsikter i dessa frågor. Eftersom socialdemokratiska partier idag är förknippade med progressiva kulturella positioner har arbetarklassen övergivit dem och övergått till högerradikala partier, som utlovar tuffare invandringspolitik, mindre global integration och skydd av så kallade ”traditionella värden”. Både det ekonomiska och det kulturella narrativet ser alltså de socialdemokratiska partiernas kris som ett svar på skiften i deras politik som har alienerat arbetarklassväljare och fått dem att vända sig till radikalhögern i stället.

Dessa narrativ är så utbredda att de betraktas som vedertagna sanningar

i stora delar av medierna, politiken och även vissa delar av akademien. Varje gång ett socialdemokratiskt parti förlorar ett val publiceras en mängd artiklar, bloggtexter och inlägg på sociala medier som underbygger narrativen. Eftersom de inte bara framförs av experter och kommentatorer utan även av (före detta) politiker har de förmenta förklaringarna stort inflytande på det offentliga samtalet om socialdemokratins sjunkande valresultat i Västeuropa. Utöver att lyfta fram deras föreslagna narrativ om det minskade väljarstödet efterfrågar dessa bedömare ofta underförstått eller uttryckligen åtgärder för att stoppa utvecklingen.

I intervjuer med *The Guardian* (22 november 2018) framförde Hillary Clinton, Tony Blair och Matteo Renzi samma åsikt: ”För att stoppa högerpopulismen måste Europa bromsa invandringen”, var Clintons formulering. Enligt den tidigare chefen för det brittiska Europasekretariatet, sir Stephen Wall, pekade Blair redan 2001 ut invandring som sin akilleshäla med följande ord: ”Det enda som kan få mig att förlora nästa val är invandringen” (Watt och Wintour 2015). Denna syn delas emellertid inte bara av Clinton och Blair. Många liberaler i USA gjorde liknande uttalanden efter Trumps oväntade seger. *New York Times*-kolumnister, från Frank Bruni till Thomas Edsall, var ledande i mobiliseringen mot ”woke”-liberaler. Hillary Clinton har som bekant själv ofta tagit ställning mot illegal invandring i både uttalanden och omröstningar och argumenterat för ”gränssäkerhet”, bland annat ett ”stängsel” vid den mexikanska gränsen (Kruzel 2018).

Men även många framstående europeiska socialdemokrater har sedan slutet av 2000-talet efterfrågat ”realism i invandringsfrågan”. På senare år har till exempel ledaren för det belgiska SP-A, John Crombez, konstaterat att ”migrationen till Europa måste minska” (*Nieuwsblad*, 6 januari 2019), och den före detta tyska SPD-ordföranden Andrea Nahles har sagt att Tyskland ”inte kan ta emot alla asylsökande” vid landets gränser (*Der Spiegel*, 26 maj 2018). Längst går de danska Socialdemokraterna som blir allt svårare att skilja från Dansk Folkeparti (DF). De fördömer påstådda muslimska ”parallelsamhällen” i Danmark och hävdar att invandring ”underminerar” den danska välfärdsstaten (Augustín och Jørgesen 2019).

Det är nog ingen som har summerat detta narrativ så väl som den före detta SPD-ledaren och tyske utrikesministern Sigmar Gabriel som skrev följande i en artikel i *Der Spiegel* (18 december 2017): ”Den som förlorar arbetare i rostbältet kan inte räddas av hipstern i Kalifornien.”

Detta narrativ och de åtgärder som efterfrågas har fått stöd av åtskilliga akademiker och debattörer, som alla ger likartade rekommendationer: mitten-vänstern måste bry sig om *the left behinds* (”de kvarlämnade”) och *the somewheres* (landsbygdsbefolkningen) genom att begränsa invandringen och överge den postmateriella politiken som lägger tonvikten vid

jämställdhet, hbtqi-rättigheter och miljöfrågor (t. ex. Goodhart 2017, Lilla 2018). En del akademiker går nu så långt att de öppet försvarar vit identitetspolitik (Kaufmann 2018). Även om många akademiker ställer sig bakom dessa uppfattningar finns det intressant nog endast ett fåtal vetenskapliga publikationer som stöder dem empiriskt. Faktum är att merparten av all forskning, som vi ska visa längre fram, talar emot detta narrativ.

I den här rapporten undersöker vi den politiska konkurrensen mellan socialdemokratiska och högerradikala partier i Västeuropa. Vi genomför en empirisk granskning av det gängse narrativets tre centrala påståenden. För det första: är radikalhögern verkligen de nya arbetarpartierna? För det andra: har socialdemokratiska partier verkligen förlorat i första hand eller åtminstone oproportionellt många arbetarklassväljare? Och för det tredje: har (arbetarklass)väljare verkligen lämnat socialdemokratiska partier för radikalhögern?

Vi konstaterar att förvandlingen av det politiska rummet i Västeuropa mycket riktigt är ett dilemma för socialdemokratiska partier. Eftersom deras tidigare kärnväljare fortsätter att minska i antal har de blivit tvungna att vända sig till andra sociodemografiska grupper i ett försök att behålla en lika stor del av väljarkåren. Byggandet av dessa nya allianser är oundvikligt förenat med avvägningar: när man vänder sig till nya grupper riskerar man att fjärma gamla. Avvägningarna ser dock inte nödvändigtvis ut så som det gängse narrativet gör gällande. Det beror delvis på att narrativet felaktigt utgår från att arbetarklassen är en monolitisk skapelse med grund i nittonhundratalets stereotypa vita auktoritära manliga arbetare (se Lipset 1966).

Vi visar att dagens arbetarklass är en sociodemografiskt diversifierad grupp och företräder ett brett spektrum av åsikter som inte kan begränsas till auktoritära och nativistiska attityder. Även om radikalhögern mycket riktigt tilltalar en betydande del av arbetarklassen stöder majoriteten av den västeuropeiska arbetarklassen ingalunda ett högerradikalt parti. Beträffande den påstådda konkurrensen mellan högerradikala och socialdemokratiska partier tydliggör vi att endast en liten del av dagens högerradikala väljare tidigare röstade på socialdemokratin. På liknande sätt har socialdemokratiska partier förlorat förhållandevis få väljare till radikalhögern.

I skarp kontrast till det dominerande narrativet har en stor andel av före detta socialdemokratiska väljare gått över till mer progressiva alternativ, som gröna och socialliberala partier. Vi visar att en mer restriktiv invandringspolitik och mindre progressiv politik i allmänhet inte hjälper socialdemokratiska partier att locka fler väljare med lägre utbildning eller väljare ur arbetarklassen. Tvärtom riskerar de att fjärma potentiella väljare. Våra resultat visar att den största potentialen för socialdemokratiska

partier ligger i en ekonomiskt vänsterorienterad och kulturellt progressiv politik.

Innan vi diskuterar de tre byggstenarna i narrativet om socialdemokratiens nedgång i detalj ska vi kortfattat gå igenom (i) radikalhögerns dragningskraft och (ii) de sociostrukturella förändringarna i europeiska samhällen som ligger till grund för det socialdemokratiska dilemmat.

3. Radikalhögerens dragningskraft

För att förstå varför människor stöder högerradikala partier måste man skilja på två delar av deras dragningskraft. För det första tilltalar de väljare med sina ståndpunkter i frågor som kriminalitet, korruption, invandring och multikulturalism. För det andra slår de an genom sin potential att mobilisera antielitistiska stämningar med hjälp av populism.

De (populistiska) högerradikala partiernas ideologi är en kombination av nativism, autoritarism och populism (Mudde 2007). Nativism förenar nationalism och främlingsfientlighet, vilket tydligast kommer till uttryck i den ökända parollen ”Tyskland till tyskarna – ut med utlänningarna!” Nativister strävar efter ett monokulturellt land där bara ”inhemska” människor lever (eller har fulla medborgerliga rättigheter) och där allt ”främmande (det vill säga icke-inhemskt) – oavsett om det rör sig om tankegods eller människor – ses som ett hot. Autoritarism är övertygelsen att staten bör påtvinga ordning på en av naturen kaotisk befolkning genom att lära ut disciplin i skolor och genomdriva stränga åtgärder på området lag och ordning. Populism är slutligen en ideologi som betraktar samhället som ytterst indelat i två homogena och antagonistiska grupper, det rena folket och den korrupta eliten – och som menar att politiken i allmänhet borde följa ”folkviljan”.

Kärnan i radikalhögerens ideologi är monistisk och rigid och gör simplistiska och ”naturliga” åtskillnader mellan människor. Därmed står den i direkt motsats till den liberala demokratins dynamiska pluralism. Även om det länge har hävdats att radikalhöger är en ”normal patologi” i västliga demokratier – det vill säga en katalog av värden som är i grunden avskild från huvudfårans värden och bara stöds av en liten minoritet av befolkningen – är det mer träffande att betrakta den som en ”patologisk normalitet”, det vill säga en radikaliserings av huvudfårans politik (Mudde 2010). Många undersökningar visar att stora minoriteter, ibland rentav majoriteter, stöder en del av radikalhögerens huvudsakliga ståndpunkter i frågor som kriminalitet, europeisk integration, invandring och det politiska etablissemanget. I de flesta europeiska länder har populistiska högerradikala partier hittills bara nått fram till en (visserligen växande) del av sina potentiella väljare.

Under de senaste tjugo åren har radikalhögerens kärnfrågor och problemformuleringar blivit del av huvudfårans politik i många europeiska länder. Det mest plågsamma uttrycket för denna normaliseringsprocess är framställningen av invandring som ett ”hot” mot den nationella (och europeiska) identiteten och tryggheten – i synnerhet i kölvattnet av den så kallade ”flyktingkrisen” 2015–2016 (Mudde 2022). De traditionella högerpartierna i Europeiska folkpartiet (EPP) behandlade till exempel temat invandring i ett manifest från 2019 under rubriken ”Ett Europa som bevarar vår livsstil.” Samtidigt försökte den nya Europeiska kommissionen införa en ”kommissionär för främjande av vår europeiska livsstil” som skulle vara ansvarig för bland annat migrationspolitik.

Även om normaliseringen av radikalhögerens teman och problemformuleringar har bidragit till att lyfta fram en del av deras centrala frågor, framför allt invandring och trygghet, har det bara delvis gynnat dessa partier i val. För det första får högerradikala partier numera konkurrens av traditionella (höger)partier, som tidvis erbjuder lightversioner av deras politik. För det andra rör sig befolkningen idag – trots att det politiska samtalet har förflyttat sig högerut, i synnerhet i frågor som rör invandring och integration – till vänster i många frågor. Detta är i grund och botten en följd av en generationseffekt som delvis hänger samman med utbildning (O’Grady 2020). Med det sagt är högerradikala partier fortfarande det alternativ som väljare med negativ inställning till mångfald, europeisk integration, invandring och det politiska etablissemanget föredrar i många europeiska länder. Trots att de traditionella partierna kopierar dem föredrar väljarna originalet framför kopian, som Nationella frontens ledare Jean-Marie Le Pen slog fast redan för flera årtionden sedan.

4. Det postindustriella samhället och det socialdemokratiska dilemmat

För att begripa konkurrensen mellan socialdemokratiska och högerradikala partier, och socialdemokratins kris i allmänhet, behöver vi analysera utvecklingen mot bakgrund av de sociostrukturella förändringarna i postindustriella samhällen. Västeuropeiska samhällen har genomgått – och genomgår fortfarande – djupgående förändringar av sysselsättningsmönster och sociala strukturer, som också har lett till betydande förskjutningar i det politiska rummet (Beramendi et al. 2015b; Gingrich och Häusermann 2015; Inglehart 1977; Kitschelt 1994). På det hela taget har denna förvandling kännetecknats av tre övergripande tendenser. För det första har en *utbildningsexpansion* gjort att fler människor genomgår högre utbildning, vilket leder till en genomsnittlig ökning av både utbildningsnivå och välstånd. För det andra har en alltjämt pågående *tertiarisering* [övergång till tjänstesamhälle] – pådriven av globalisering, automatisering och digitalisering – lett till en ”avproletarisering” av arbetskraften. För det tredje har *familjeroller och könsnormer* förändrats i grunden sedan andra världskrigets slut. Med stora antal kvinnor som kommer in på arbetsmarknaden har en gradvis feminisering av arbetskraften ägt rum (Beramendi et al. 2015a).

Sammantaget har detta lett till att de berörda länderna har förvandlats från industriella demokratier till ”post-industriella”. Antalet välutbildade människor sysselsatta i tjänstesektorn har ökat avsevärt under de senaste årtiondena medan arbetarklassens både relativa och absoluta storlek kontinuerligt har krympt. Men arbetarklassen har inte förändrats bara med avseende på relativ storlek utan även beträffande sociostrukturell sammansättning. Som en följd är arbetarklassen betydligt mer diversifierad idag än på 1960- och 1970-talen (se nedan).

Dessa processer har inte bara förvandlat arbetslivet i postindustriella samhällen utan även det politiska rummet. De har i grunden förändrat politiska värden såväl som betydelsen av politiska dimensioner. Bland så kallade ”sociokulturella professioner” (Oesch och Rennwald 2018), som ofta är välutbildade, vana att interagera och öppna mot andra människor, är materiella teman inte de viktigaste politiska frågorna. I stället fokuserar de ofta på postmateriella värden som miljöskydd och feministiska frågor, som därför har hamnat på den politiska agendan i alla utvecklade kapitalistiska demokratier och ständigt får större relevans (Häusermann och Kriesi 2015; Kitschelt och Rehm 2014). Därför rör sig partikonkurrensen och väljarnas attityder inte längre bara längs en ekonomisk höger-vänsterskala.

Ett flertal studier har pekat ut åtminstone två dimensioner av betydelse för både väljares och partiers positioner. Den *ekonomiska dimensionen* (ofta kallad ”höger-vänster”) delar upp väljare och partier i de som förespråkar omfördelning och statsinterventionism (vänster) och de som föredrar ”fri” fördelning av varor och marknadsliberalism (höger). Den andra dimensionen är den *kulturella dimensionen* (ofta kallad ”liberal-auktoritär”) som har blivit en lika viktig konfliktlinje i postindustriella samhällen. Medan höger-vänsterskalan i första hand rör frågor om ekonomisk fördelning handlar skalan liberal-auktoritär om frågor relaterade till samhällsorganisation. Den har utvecklats tvärgående mot höger-vänsterskalan och på så sätt förvandlat det endimensionella politiska rummet till ett flerdimensionellt (Bornschiefer 2010; Hooghe, Marks och Wilson 2002; Kitschelt 1994).

Den ökande betydelsen av den senare politiska dimensionen med ändpunkterna ”liberal-progressiv” och ”auktoritär-konservativ” har lagt grunden för nya politiska partier som har tagit sig in på den politiska arenan i de flesta västeuropeiska länder. Gröna partier och nya vänsterpartier förespråkar politik som ligger nära den liberala och progressiva ändpunkten på den nya skalan. De tilltalar numera en stor del av den växande gruppen med sociokulturella professioner (Oesch och Rennwald 2018). Även om det finns betydande nationella skillnader har även socialdemokratiska partier intagit många av dessa positioner, samtidigt som de försöker hålla fast vid sina huvudteman, ekonomisk rättvisa och omfördelning. De är dock ofta mindre frispråkiga och tydliga på dessa kulturella områden än sina motparter i den ”nya vänstern” (Abou-Chadi och Wagner 2019; Kitschelt 1994).

Radikalhögerns framgångar kan betraktas som en spegelbild av och reaktion på de gröna och nya vänsterpartiernas framväxt (Bornschiefer 2010; Ignazi 1992). Som vi har visat prioriterar även högerradikala partier den kulturella dimensionen framför den ekonomiska men placerar sig nära

den auktoritära och konservativa ändpunkten. Genom att verka för teman och ståndpunkter knutna till den sidan, som Europaskepsis och motstånd mot invandring, har de lyckats locka oproportionellt många väljare från arbetarklassen och ”*petit-bourgeoisie*” (Oesch 2008, Oesch och Rennwald 2018).

För socialdemokratiska partier har förvandlingen av det politiska rummet lett till en rad avvägningar. För att förbli relevanta i val har de varit tvungna att anpassa sin politik för att tilltala nya väljargrupper. Den främsta avvägningen i den skiftande politiska miljön är knuten till frågan hur mycket socialdemokratiska partier kan vända sig till nya väljargrupper som har högre utbildningsnivå, arbetar i sociokulturella yrken och är bosatta i stadsområden utan att förlora sina tidigare kärnväljare, arbetarklassen (Abou-Chadi och Wagner 2019; Kitschelt 1994).

I betraktande av denna avvägning kan det verka rimligt att anta att högerradikala partier utgör ett attraktivt alternativ för socialdemokratiska anhängare, särskilt i arbetarklassen. I vilken grad radikalhögern har lockat väljare från arbetarklassen och bland tidigare socialdemokratiska väljare är dock i slutändan en empirisk fråga. Vi vet redan att en del av arbetarklassen alltid har stött partier till höger i stället för socialdemokratin (Lipset 1966). Det är därför troligt att dagens anhängare av radikalhögern till stor del kommer från den gruppen.

För att få bättre förståelse för denna utveckling är det nödvändigt att ompröva vad ”arbetarklass” betyder i det tjugoförsta århundradet. Det är temat för nästa avsnitt.

5. Arbetarklassen i det tjugoförsta århundradet

Många förklaringar till socialdemokratins nedgång fokuserar på arbetarklassen eller lågutbildade väljare. Enligt både narrativet om materiell alienation och det om kulturell alienation har arbetarna vänt socialdemokratiska partier ryggen som en reaktion på deras politiska beslut. Höger-radikala partier, som ses den huvudsakliga vinnaren av denna utveckling, framställs allt oftare som de nya arbetarpartierna eller ”arbetarpartier 2.0” (Arzheimer 2018). Då skildrar man dock arbetarklassens preferenser ur en mycket specifik synvinkel, nämligen en vit, manlig industriarbetare. Denna fokus kan ha varit adekvat på 1960-talet, men de socioekonomiska omvälvningarna under de senaste femtio åren har omformat arbetarklassen i grunden. I det här avsnittet tar vi en titt på vad det innebär att vara arbetarklass i det tjugoförsta århundradet. Hur ser arbetarklassens socio-demografiska profil ut? Och vilka politiska preferenser har de som tillhör arbetarklassen?

Även om begreppet ”arbetarklass” har använts i över ett sekel har betydelsen alltid varit omtvistad och stadd i förändring. Det finns både objektiva och subjektiva tolkningar av ”arbetarklassen”, och de stämmer inte alltid överens. Enkelt uttryckt har många människor ”arbetarklassjobb” utan att identifiera sig som ”arbetarklass” samtidigt som det finns människor som identifierar sig som arbetarklass utan att ha arbetarklassjobb. Med andra ord är (arbetar) ”klass”, i livet och politiken, lika mycket en självpåtagen identitet som en utifrån tillskriven yrkeskategori.

Den gängse (marxistiska) förståelsen av arbetarklassen har alltid varit relativt snäv och avser i första hand industriarbetare som hamns-, fabriks- och gruvarbetare. Den allmänna bilden av ”arbetaren” har varit en vit man, vilket alltid i bästa fall bara har varit delvis korrekt eftersom många (vita) kvinnor också arbetade på fabriker (särskilt under krigen). Den så kallade postindustriella revolutionen på 1960-talet, som skiftade den ekonomiska tyngdpunkten från industrin till tjänstesektorn, påverak-

de inte bara (den absoluta och relativa) storleken på den västeuropeiska arbetarklassen, som halverades mellan 1970 och 2017, utan förändrade också i grunden dess sammansättning (Benedetto, Hix och Mastrorocco 2020; Beramendi et al. 2015a).

I den här rapporten använder vi huvudsakligen data från Europeiska socialundersökningen (ESS), en av de viktigaste samhällsvetenskapliga enkätundersökningarna i Europa som ofta beskrivs som guldstandard med avseende på urval och metodologi.¹ Med grund i en bredare kategorisering med åtta klassgrupper (Oesch 2006) definierar vi arbetarklassen som en kombination av både ”produktionsarbetare” och ”servicearbetare”.²

Förenklar man denna åtskillnad något kan produktionsarbetare betraktas som den ”gamla arbetarklassen”, som återspeglar både industriernas ekonomiska modell och den allttjämt rådande, om än föråldrade, allmänna bilden av arbetarklassen. Denna ”gamla arbetarklass” består i de flesta länder övervägande av vita män men har sedan mitten av 1900-talet blivit mer diversifierad med avseende på etnicitet och kön.

Enligt denna något förenklade uppdelning kan servicearbetare ses som den ”nya arbetarklassen” – det vill säga den postindustriella erans arbetare. De arbetar i den nu dominerande tjänstesektorn i yrken som kundtjänst, vård och hotell- och restaurangbranschen. Tjänstearbetare har alltid varit betydligt mer diversifierade än produktionsarbetare och har traditionellt sett inbegripit en betydande andel kvinnor och i allt större utsträckning även etniska minoriteter.

Figur 2 tydliggör arbetarklassens mångfald i fyra västeuropeiska länder.³ Den visar hur produktions- och servicearbetare är sammansatta vad gäller kön och migrationsbakgrund (i det här fallet att personen själv eller åtminstone en av föräldrarna är född i ett annat land). För det första finns det mycket riktigt en utpräglad könsskillnad mellan produktions- och servicearbetare. En majoritet av produktionsarbetarna är män medan en majoritet av tjänstearbetarna är kvinnor. För det andra visar grafiken

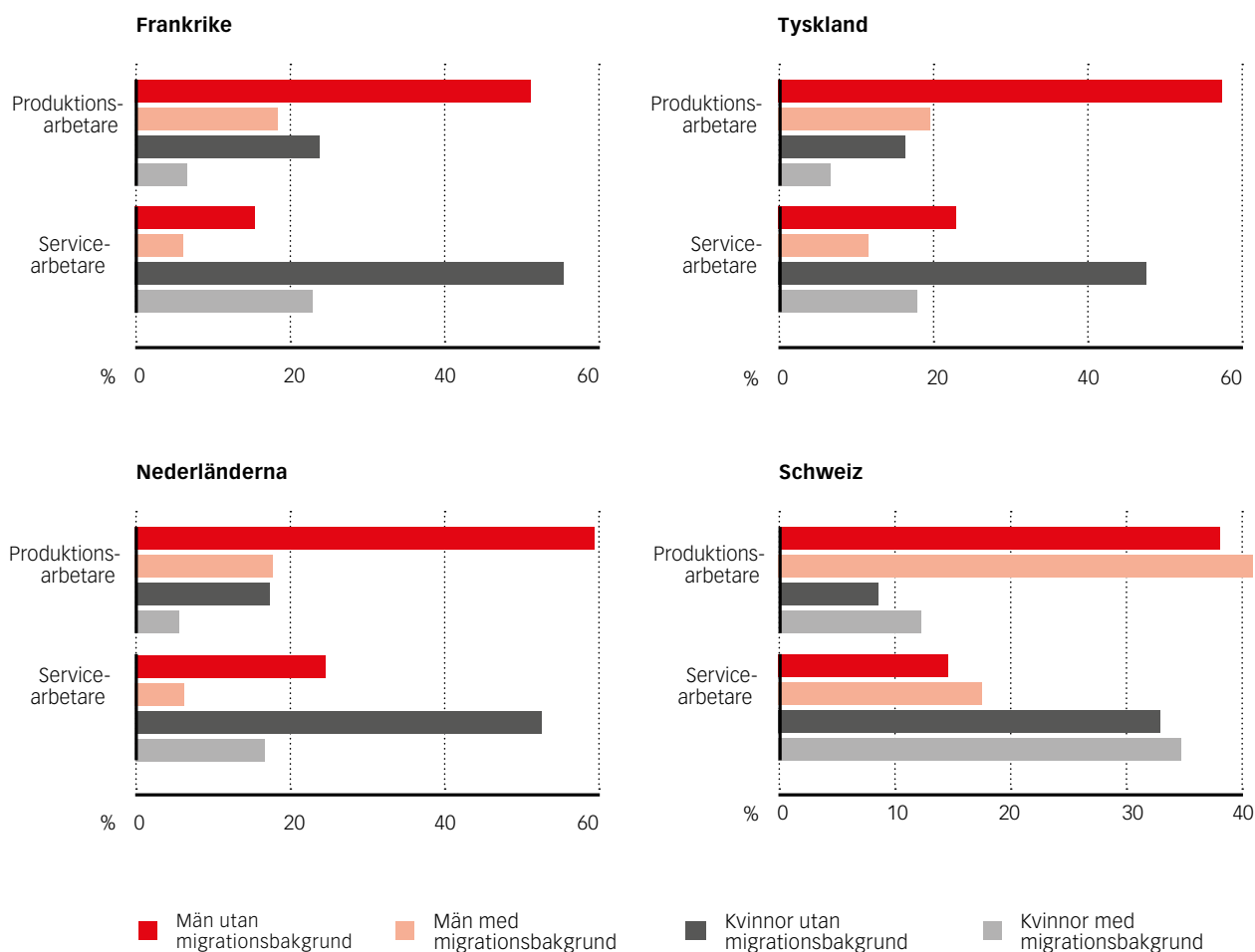
1 I detta projekt använder vi antingen samtliga eller de senaste av ESS:s nio omgångar, vilka inbegriper åren 2002 till 2018, och fokuserar i synnerhet på nordvästra Europa, den region som starkast har upplevt den socioekonomiska och politiska utvecklingen som vi beskrev i föregående avsnitt. Våra resultat bygger på följande länder: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Frankrike (FR), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE).

2 Oesch's åtta klasser är följande: företagare /självständiga professioner, tekniska professioner, styrningsprofessioner, sociokulturella professioner, småföretagare, produktionsarbetare, kontorsarbetare och servicearbetare. [Översättningen till svenska hämtad från Vestin och Oskarsson 2017].

3 Baserat på uppgifter från Europeiska socialundersökningen 2018 i fyra länder (CH, DE, FR, NL).

att en betydande (och växande) andel av arbetarklassen har migrationsbakgrund, över 25 procent i alla fyra länderna och i båda kategorierna. I Schweiz har rentav en majoritet av både produktions- och servicearbetare migrationsbakgrund.

Figur 2
Migrationsbakgrund och kön i klassgrupper

(Exempel: Nästan 20 procent av produktionsarbetarna i Tyskland är män med migrationsbakgrund, medan över 40 procent av produktionsarbetarna i Schweiz är män med migrationsbakgrund)

Källa: Migrationsbakgrund och kön bland servicearbetare och produktionsarbetare (CH, DE, FR, NL; ESS 2018)

Arbetarklassen uppvisar mångfald även i fråga om attityder. Underförstått i det ”gängse narrativet” är att arbetarklassen är ett monolitiskt block med autoritära och nationalistiska åsikter. Intressant nog pekade den amerikanske politiske sociologen Seymour Martin Lipset redan i mitten av 1900-talet, i sitt banbrytande verk om autoritarism i arbetarklassen, på arbetarklassens mångfald med avseende på attityder i icke-ekonomiska

frågor som internationalism och invandring (Lipset 1959; 1966). Lipset konstaterade att man mycket riktigt finner mer konservativa och auktoritära åsikter i arbetarklassen men tydliggjorde samtidigt att arbetarklassen *som helhet* inte är auktoritär. Vidare, och detta är av betydelse för den här rapporten, hävdade Lipset (1959) att de auktoritära arbetarklassväljarna endast i liten utsträckning var representerade bland socialdemokratiska partiets väljare.

I det följande visar vi den nutida arbetarklassens politiska preferenser. Vi fokuserar på teman i den andra dimensionen, där nativistiska och auktoritära åsikter påstås vara en viktig motor bakom arbetarklassens förändrande politiska tillhörighet. Vi fokuserar på två frågor som är representativa för de främsta konflikterna i denna dimension: attityder till homosexualitet och attityder till invandring (Kitschelt och Rehm 2014). Figuren som följer presenterar attityder bland servicearbetare och produktionsarbetare (till vänster) samt attityder i förhållande till utbildningsnivå (till höger).

Figur 3 visar produktions- och servicearbetares attityder till homosexualitet. Detta är ett typiskt tema i den kulturella dimensionen och korrelerar starkt med andra så kallade ”moralfrågor” samt inställning till jämställdhet. Vi använder oss av uttalandet ”Homosexuella män och kvinnor bör få leva sina egna liv som de själva vill”, som har förekommit i ett stort antal undersökningar om attityder till homosexualitet (Abou-Chadi och Finnigan 2019).

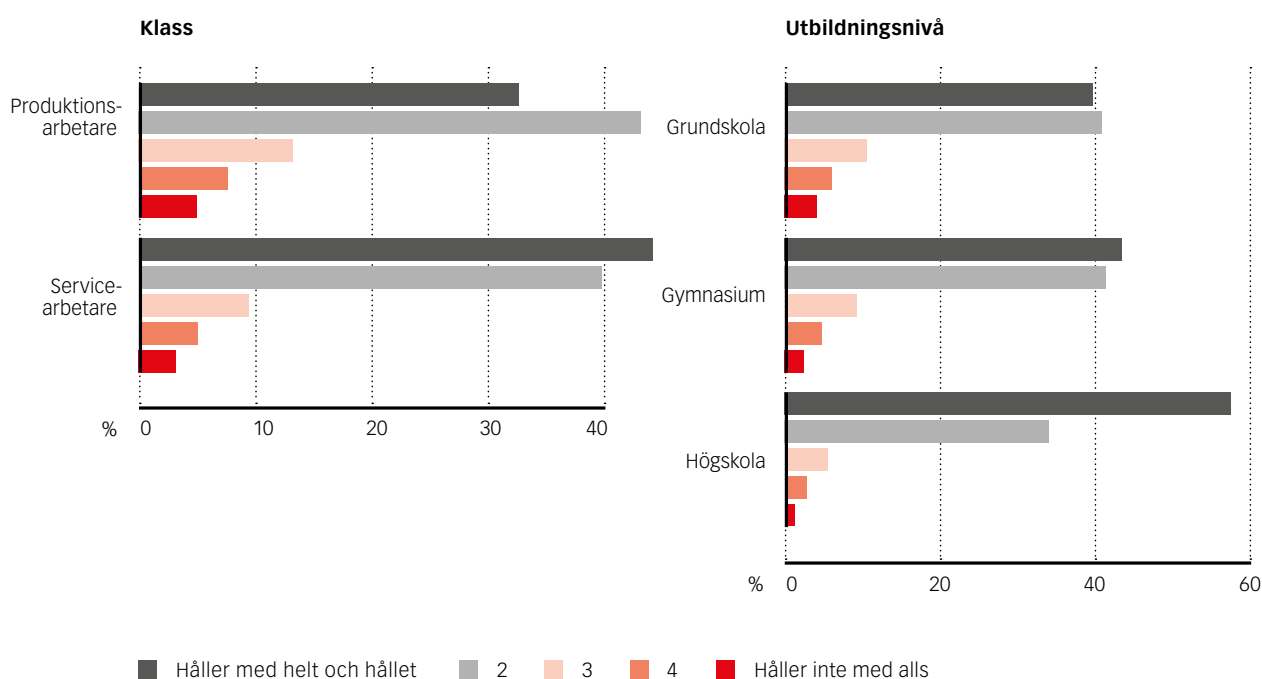
Vi ser att de tillfrågade i arbetarklassen generellt är positivt inställda till den homosexuella befolkningen. Mer än tre fjärdedelar av både produktionsarbetare och servicearbetare instämmer (starkt) i uttalandet att homosexuella män och kvinnor bör få leva sina liv som de själva vill. Bara en liten minoritet tar avstånd från uttalandet. Bland tjänstearbetarna är stödet något starkare, vilket bekräftar tidigare forskning som visar att den gruppen i allmänhet har mer progressiva åsikter än produktionsarbetare (Kitschelt och Rehm 2014).

I det högra diagrammet ser vi hur attityder till homosexualitet är fördelade efter utbildningsgrupper. Det är föga förvånande att människor med högre utbildning är mer positivt inställda. Men förutom att de som instämmer starkt i uttalandet är mer representerade bland personer med högskoleutbildning finns det endast marginella skillnader. Av störst vikt för den här studien är det faktum att även tillfrågade med lägre utbildningsnivåer är till största delen positivt inställda till den homosexuella befolkningen. Nästan 80 procent instämmer (starkt) i påståendet att homosexuella män och kvinnor bör få leva som de själva vill.

Nu vänder vi blicken mot attityder till invandring. Invandring har inte bara blivit ett tema som definierar den nya politiska konfliktlinjen

i postindustriella samhällen utan är idag även det viktigaste skälet till att människor röstar på radikalhögern (Ivarsflaten 2007; Mudde 2007; Roo-
duijn 2018). Figur 4 visar hur de olika grupperna bedömer påståendet ”Ett lands kultur undergrävs eller berikas genom invandring” och figur 5 gör detsamma med påståendet ”Invandring gör landet till en sämre eller bättre plats”. Båda påståendena används för att undersöka attityder till invandring och har visat sig vara starka prediktorer för människors beslut att rösta på radikalhögern.

Figur 3
”Homosexuella män och kvinnor bör få leva sina egna liv som de själva vill”

(Exempel: Över 30 procent av produktionsarbetarna håller helt med om påståendet att homosexuella och lesbiska ska vara fria att leva som de vill, medan cirka 5 procent av produktionsarbetarna inte håller med om påståendet)

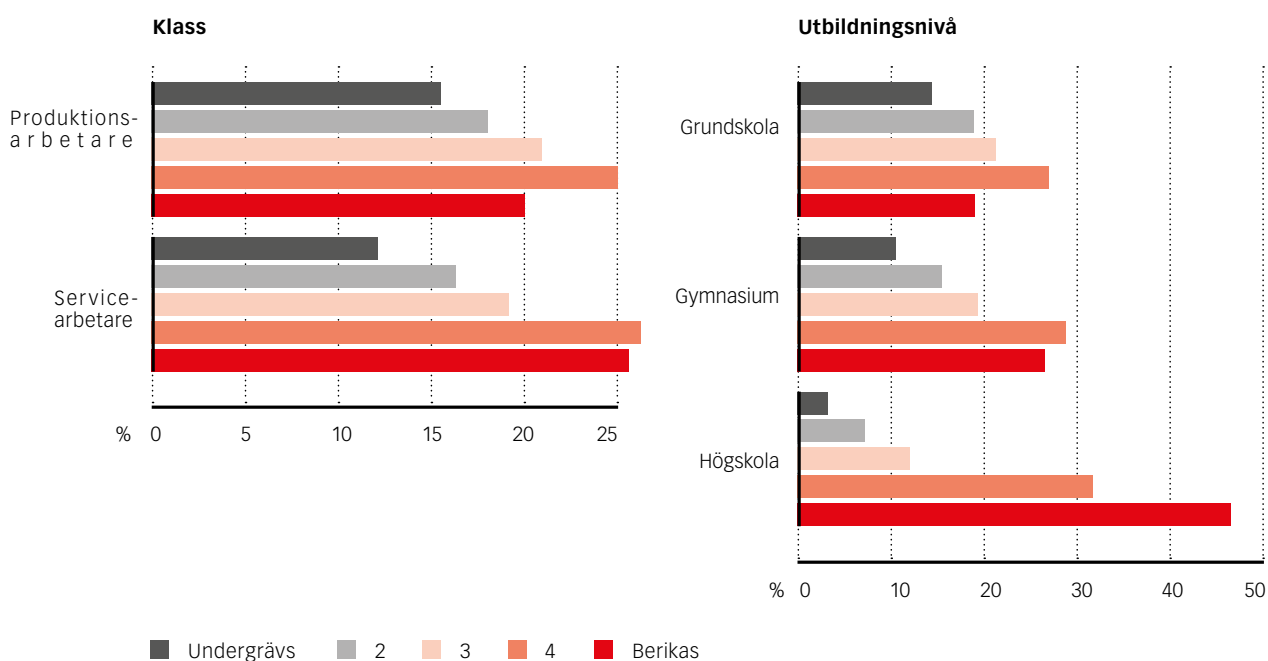
Källa: Attityder hos utbildningsgrupper och arbetstagar till homosexualitet (Sammanslagna data från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Frankrike (FR), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE); ESS 2002–2018)

Även om arbetarklassens attityder till invandring i allmänhet är mindre progressiva än till den homosexuella befolkningen ser vi allt annat än genomgående auktoritära och nativistiska åsikter. Faktum är att över 50 procent av tjänstearbetarna och runt 45 procent av produktionsarbetarna (starkt) instämmer i påståendet att ett lands kultur berikas av invandring. I båda fallen är andelen arbetare som anser att ett land undermineras av invandring (betydligt) lägre. Frågan om invandring gör ett land till en bättre eller sämre plats ger en något annan bild. Fler produktionsarbetare

anser att invandring gör ett land till en sämre plats medan åsikterna är ungefär jämnt fördelade bland tjänstearbetarna. Det är dock bara minoriteter i båda grupperna som anser att invandring gör ett land till en sämre plats: ungefär 40 procent av produktionsarbetarna och runt 35 procent av tjänstearbetarna.

I enlighet med årtionden av samhällsvetenskaplig forskning ser vi att attityder till invandring korrelerar starkt med utbildning och att människor med högst utbildningsnivå (högskoleexamen) är mest positivt inställda till invandring. Med det sagt anser endast en minoritet av de tillfrågade med den lägsta utbildningsnivån (grundskola) att invandring undergräver ett lands kultur eller gör det till en sämre plats.

Figur 4
"Ett lands kulturella liv undergrävs eller berikas av invandring"

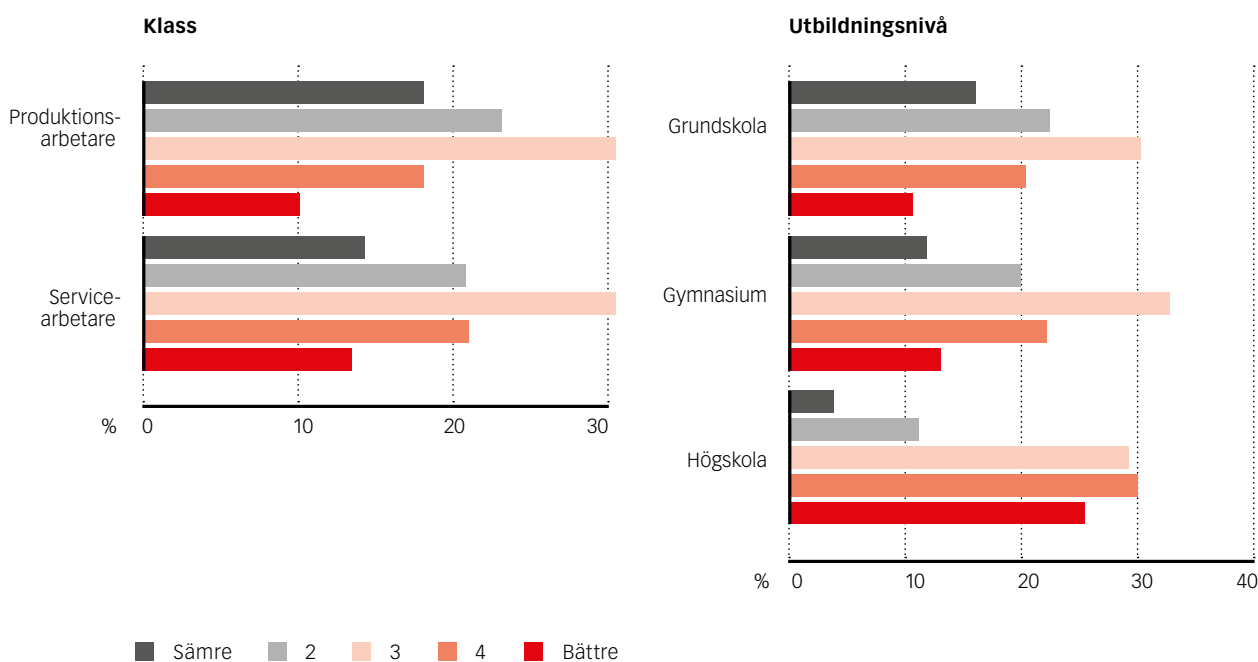

(Exempel: 20 procent av produktionsarbetarna håller helt med om påståendet att landets kultur berikas av invandring, medan cirka 15 procent av produktionsarbetarna inte håller med om påståendet).

Källa: Attityder hos utbildningsgrupper och arbetstagare till invandring (1) (Sammanslagna data från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Frankrike (FR), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE); ESS 2002–2018)

Sammanfattningsvis utgör arbetarklassen i det tjugoförsta århundradet en alltmer diversifierad och progressiv grupp. Även om kvinnor och människor med migrationsbakgrund är mer framträdande bland tjänstearbetarna i den ”nya arbetarklassen”, där de utgör majoritet, är en stor andel av den ”gamla arbetarklassen” varken vita eller män. Och när det kommer till värderingar har den stora majoriteten av både produktions- och servicearbetare progressiva attityder i hbtq-frågor, samtidigt som en stor andel har progressiva eller neutrala (och därför inte särskilt starka) attityder till invandring.

Figur 5
”Invandring gör ett land till en sämre eller bättre plats”

(Exempel: Omkring 15 procent av servicearbetarna håller helt med om påståendet att invandring gör ett land till en bättre plats, medan omkring 15 procent av servicearbetarna inte håller med om påståendet).

Källa: Attityder hos utbildningsgrupper och service-/produktionsarbetare till invandring (2) (Sammanlagda data från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Frankrike (FR), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE); ESS 2002–2018)

6. Arbetarklassen och radikalhögern

Trumps tidigare rådgivare Steve Bannon skröt gärna med att han och hans (dåvarande) chef hade gjort Republikanska partiet till ett ”arbetarklassparti” (*The Guardian*, 17 december 2019). Han bekräftade därmed ett större narrativ som har ökat i popularitet sedan 1990-talet, åtminstone i Västeuropa, som framställer högerradikala partier som arbetarklassens nya företrädare. Detta överensstämmer med vetenskapliga undersökningar som har visat att radikalhögers väljare utvecklade en något tydligare profil på 1990-talet samtidigt som en del högerradikala partier började notera bättre resultat, mellan 5 och 15 procent.

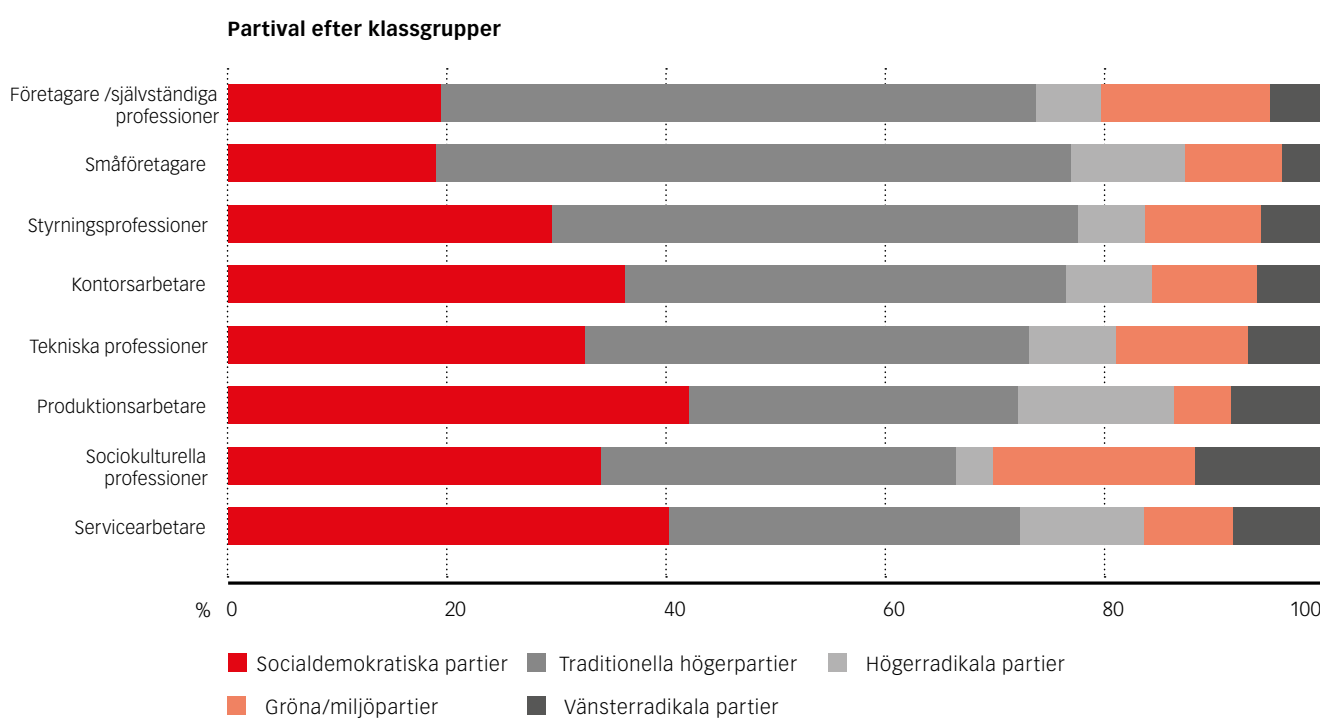
De få högerradikala partier som nådde viss framgång i början av 1980-talet lockade både arbetare och tjänstemän men fick framför allt stöd av egenföretagare och småföretagare (den så kallade ”småbourgeoisien”). Det var den tyske statsvetaren Hans-Georg Betz som först noterade en ”proletariseringsprocess” där de mest framgångsrika populistiska högerradikala partierna, som franska FN och österrikiska FPÖ, lyckades behålla sina väljare från den lägre medelklassen och samtidigt öka sitt stöd i framför allt arbetarklassen (Betz 1994). Proletariseringsprocessen åtföljdes och förstärktes av ett skifte i de högerradikala partiernas propaganda, från instrumentellt stöd för nyliberal politik (som lägre skatter och privatisering) till starkt stöd till ”välfärdschauvinism”, det vill säga att sociala förmåner ska tillfalla (endast) ”vårt eget folk” (de Lange 2007). Till följd av denna programmatiska förändring lyckades de mer framgångsrika högerradikala partierna locka ett oproportionellt stort antal arbetarklassväljare (Harteveld 2016).

I både vetenskapliga publikationer och texter riktade till allmänheten började de högerradikala partierna i ökad utsträckning betecknas som ”arbetarpartier” eller ”en ny typ av arbetarklasspartier” (Oesch 2012:48). Den stereotypa högerradikala väljaren i Västeuropa var nu en (någorlunda) ung, lågutbildad man i arbetarklassen (Arzheimer 2018). Vidare framställs dagens högerradikala anhängare ofta som tidigare socialdemokratiska väljare. Men är det en korrekt bild? I det här avsnittet dokumenterar vi först klasstillhörighet bland radikalhögers väljare och visar

sedan varifrån väljarna har kommit.

Med grund i den ovan beskrivna klassmodellen utvecklad av Oesch (2006) visar figur 6 mönster för partistöd i olika klassgrupper från Europeiska socialundersökningen 2002–2018.⁴ För varje klass framgår vilket parti som får mest stöd. Vi kan konstatera att det finns visst stöd för högerradikala partier i alla klassgrupper men att variationen är betydande. Stödet för högerradikala partier är lägst bland sociokulturella experter, det vill säga personer som arbetar i mellanmännsliga yrken, ofta har högre utbildningsnivå men inte är chefer eller tillhör bolagseliten. De tre klassgrupperna som uppvisar starkast stöd för radikalhögern är de grupper som redan har nämnts: småföretagare samt den gamla och nya arbetarklassen, det vill säga produktions- och servicearbetare.

Figur 6
Partival efter klassgrupper

(Exempel: 40 procent av servicearbetarna röstade på mainstreamvänstern (socialdemokratiska partier), medan 30 procent röstade på mainstreamhögern (traditionella högerpartier))

Källa: Partival per klassgrupp (Sammanslagna data från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Frankrike (FR), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE); ESS 2002–2018)

Det är dock viktigt att notera att högerradikala partier på intet sätt kan beskrivas som "arbetarpartier" även om (nya och gamla) arbetare är något överrepresenterade bland deras väljare. Socialdemokratiska partier är

⁴ Sammanslagna data [pooled data], det vill säga att vi har tagit en mängd data från alla länder och år för att maximera antalet väljare.

alltjämt den partifamilj som lockar flest produktions- och servicearbetare. Den näst största (och i vissa länder den allra största) andelen arbetarväljare röstar på traditionella högerpartier som kristdemokratiska och konservativa partier. Det är därför tydligt att högerradikala partier alls inte är arbetarklassens enda röst. Deras allt större framgångar beror mycket riktigt på en starkare dragningskraft på denna klass men över lag har bara en liten minoritet av västeuropeiska arbetarklassväljare (ungefär 15 procent) röstat på högerradikala partier på 2000-talet.

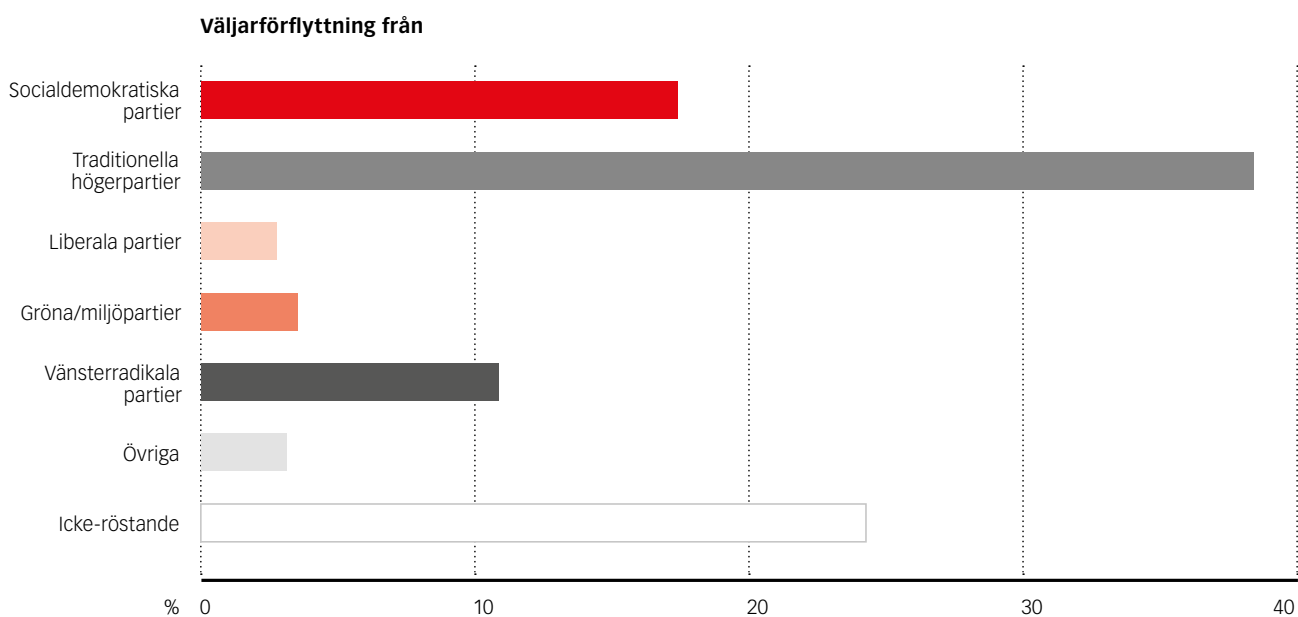
Eftersom högerradikala partier har fått större stöd från arbetarklassen samtidigt som socialdemokratin har förlorat stöd är det föga förvånande att många bedömare utgår från att de nya högerradikala väljarna är före detta socialdemokratiska anhängare. Men hur ser sambandet ut på ett empiriskt plan? Varifrån kommer dessa nya högerradikala väljare?

Figur 7 visar vilka partifamiljer nya högerradikala väljare röstade på i valet innan de bytte.⁵ Vi kan konstatera att den största andelen väljare som har gått över till högerradikala partier under de senaste 20 åren kom från ett traditionellt högerparti. Den näst största gruppen är tidigare soffliggare. Mindre än 20 procent av de högerradikala väljarna kom från ett socialdemokratiskt parti. Påståendet att högerradikala partier till stor del lockar väljare bland besvikna socialdemokrater har alltså inget empiriskt stöd.

Det är förstås möjligt att väljarna inte byter direkt till radikalhögern utan först överger socialdemokratin för ett traditionellt högerparti eller låter bli att rösta för att senare gå över till ett högerradikalt parti. Den frågan är svårare att undersöka empiriskt eftersom det skulle kräva paneluppgifter från långtidsundersökningar [long-running panel data] som följer samma människors valbeteende under en längre tidsperiod. Bischof och Kurer (2021) använder uppgifter från den tyska socioekonomiska panelen (SOEP) (samt paneldata i Schweiz och Storbritannien) för att göra just detta. Tyskland är ett passande exempel för att pröva frågeställningen eftersom stödet för Alternativ för Tyskland (AfD) är ett relativt nytt fenomen, vilket innebär att vi kan spåra de till största delen nya väljarnas historik och se vilka partier de röstade på i tidigare val. Bischof och Kurer (2021) visar att bara en mycket liten andel (mindre än 20 procent) av de som röstade på AfD hade stött det socialdemokratiska SPD tidigare. Inte ens när vi med hjälp av paneluppgifter följer valbeteende över tid finner vi alltså bevis för att högerradikala väljare tidigare röstade på socialdemokratiska partier.

⁵ För att besvara dessa frågor stöder vi oss på två olika datakällor samt på befintlig forskning. På grundval av Abou-Chadi och Wagners (2020b) forskning använder vi uppgifter från nationell valforskning i flera länder för att analysera väljarförflyttning från ett val till ett annat. På detta sätt kan vi för perioden 2000 till 2018 dokumentera vilka partier radikalhögerens väljare röstade på innan de bytte.

Figur 7
Väljarförflyttning till högerradikala partier sedan 2000

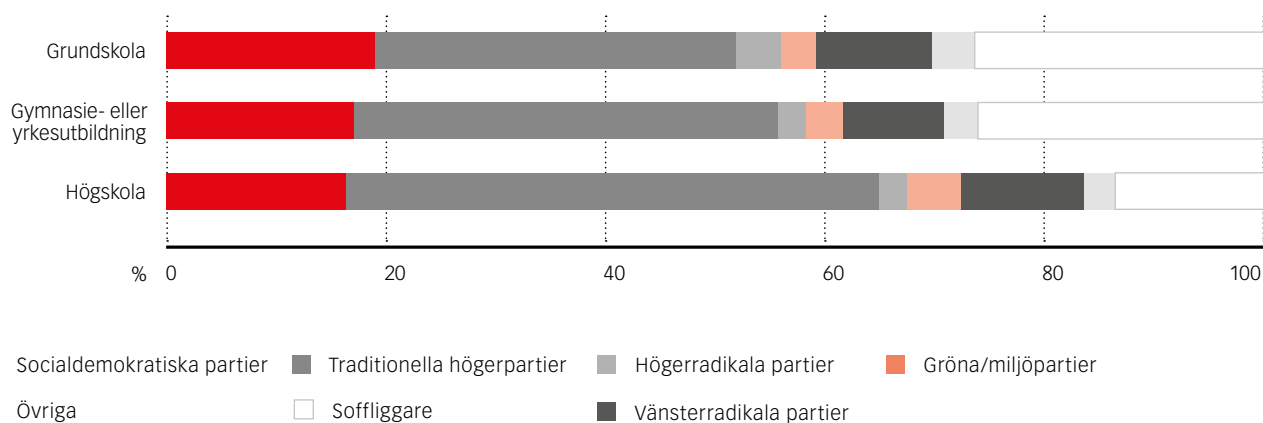

(Exempel: Nästan 40 procent av väljarna som bytte till ett högerradikalt parti röstade på ett traditionellt högerparti precis innan de bytte)

Källa: Röstbyte till högerradikalpartier (National Election Studies 2000–2018 från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE)).

Figur 8 visar att detta mönster inte skiljer sig drastiskt mellan olika utbildningsgrupper. Även i de lägre utbildningsnivåerna kan vi konstatera att endast en liten del av de högerradikala väljarna tidigare röstade på ett socialdemokratiskt parti.

Figur 8
Väljarförflyttning till högerradikala partier sedan 2000

(Exempel: Mindre än 20 procent av väljarna som gått över till högerradikalpartier och som inte har gymnasieutbildning hade tidigare röstat på socialdemokratiska partier)

Källa: Röstbyte till högerradikala partier efter utbildningsgrupper (National Election Studies 2000–2018 från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE)).

Vi har alltså, i skarp kontrast till det gängse narrativets påståenden och antaganden, visat att dagens arbetarklass inte (1) är ett monolitiskt block (bestående av vita män), (2) har till största delen autoritära positioner eller (3) i första hand röstar på radikalhögern. I själva verket blir arbetarklassen alltmer diversifierad med avseende på kön och etnicitet och har progressiva attityder till hbtq-befolkningen och varierande åsikter om invandring (bara en minoritet är invandringskritiska). Och även om arbetare är överrepresenterade bland radikalhögerens väljare röstar en stor majoritet av arbetarklassen på andra partier. Vidare kommer en stor andel av de som röstar på radikalhögern från traditionella högerpartier eller tidigare soffliggare, inte från socialdemokratiska partier.

7. Hur har de socialdemokratiska väljarna förändrats?

Enligt det gängse narrativet bottnar socialdemokratins kris i att lågutbildade väljare och arbetarklassväljare har gått över till högerradikala partier. Som vi redan har visat utgör tidigare anhängare av socialdemokratiska partier bara en liten del av de högerradikala väljarna. I det här avsnittet skiftar vi fokus och tittar på socialdemokratiska väljargrupper. Vi visar hur de har förändrats under de senaste tjugo åren, den period då stödet för socialdemokratiska partier har minskat som mest.

Med stöd i de uppgifter om väljarförflyttningar som beskrevs ovan undersöker vi vilka sociodemografiska grupper som har stannat kvar hos, lämnat och gått över till socialdemokratiska partier de senaste tjugo åren (Abou-Chadi och Wagner 2020b). Även här är vi i första hand intresserade av klasstillhörighet bland de väljare som har lämnat socialdemokratin. Dessvärre inbegriper uppgifterna från den nationella valforskningen som möjliggjorde analysen av väljarförflyttningar inga upplysningar om yrke, varför vi utgår från utbildning i stället.

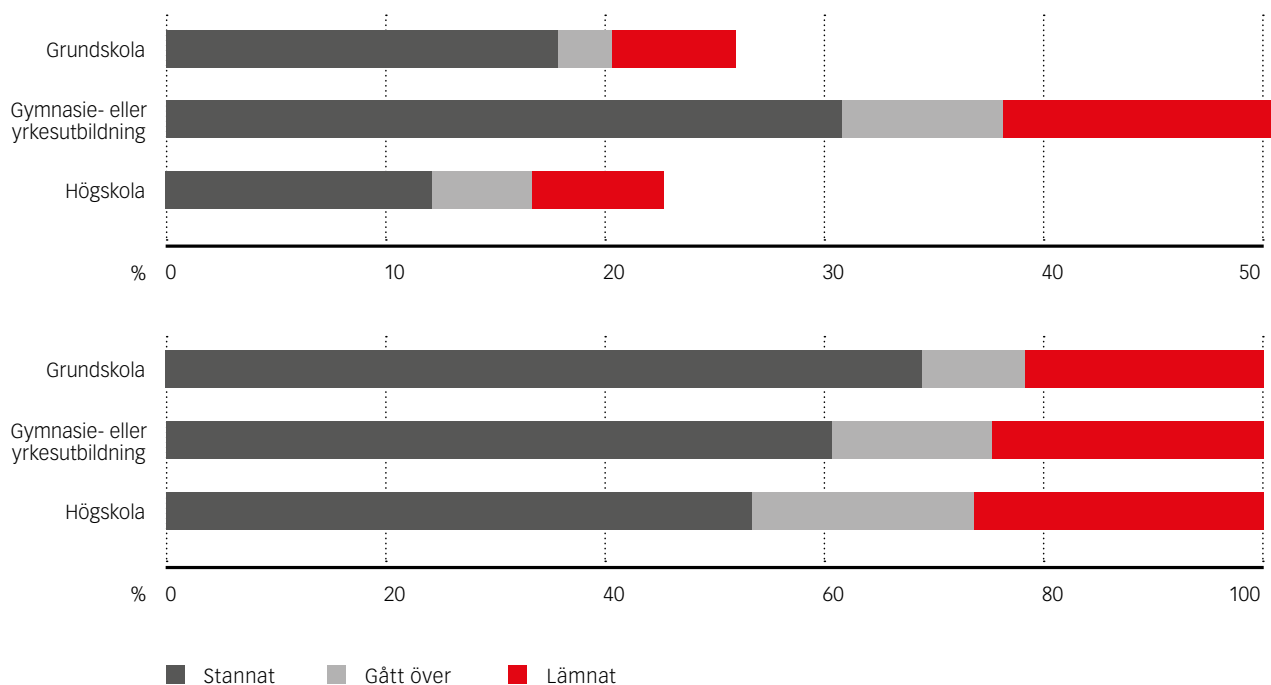
Figur 9 åskådliggör samma information på två olika sätt. Det övre diagrammet visar storleken på de olika grupperna (stayers, leavers och joiners) socialdemokratiska väljare efter utbildningsnivå. Vi kan konstatera att personer med gymnasie- och/eller yrkesutbildning har utgjort den största andelen av socialdemokratiska väljare under 2000-talet, och att andelen väljare utan gymnasieutbildning och väljare med högskoleutbildning är ungefär lika stora. För det första kan vi se att socialdemokratiska partier har förlorat (betydligt) fler väljare i alla grupper än de har vunnit. För det andra har socialdemokratiska partier i absoluta tal förlorat flest väljare från den mellersta utbildningskategorin, inte bland väljare med lägre utbildning.

Det nedre diagrammet visar samma grupper som en andel av den totala gruppen efter utbildning. Oberoende av gruppstorlek presenteras de grupper där socialdemokratiska partier har förlorat flest väljare. Även här

ser vi att de proportionella förlusterna är någorlunda jämnt fördelade. Intressant nog och i kontrast till det gängse narrativet kan vi se att socialdemokratiska partier har förlorat mest bland välutbildade människor och minst bland lågutbildade. Det finns alltså inget stöd för uppfattningen att väljare med lägre utbildning är den främsta drivkraften bakom de socialdemokratiska partiernas nedgång. Tvärtom har socialdemokratiska partier i absoluta och relativa tal förlorat (betydligt) fler väljare med högre utbildningsnivå.

Figur 9
Förändringar i stöd för socialdemokratiska partier efter utbildningsgrupper sedan 2000

Den övre figuren visar storleken på olika utbildningsgrupper i den socialdemokratiska väljarkåren och deras förändring i partistöd. Den nedre figuren visar utbildningsgrupperna som andel av den totala gruppen efter utbildning.

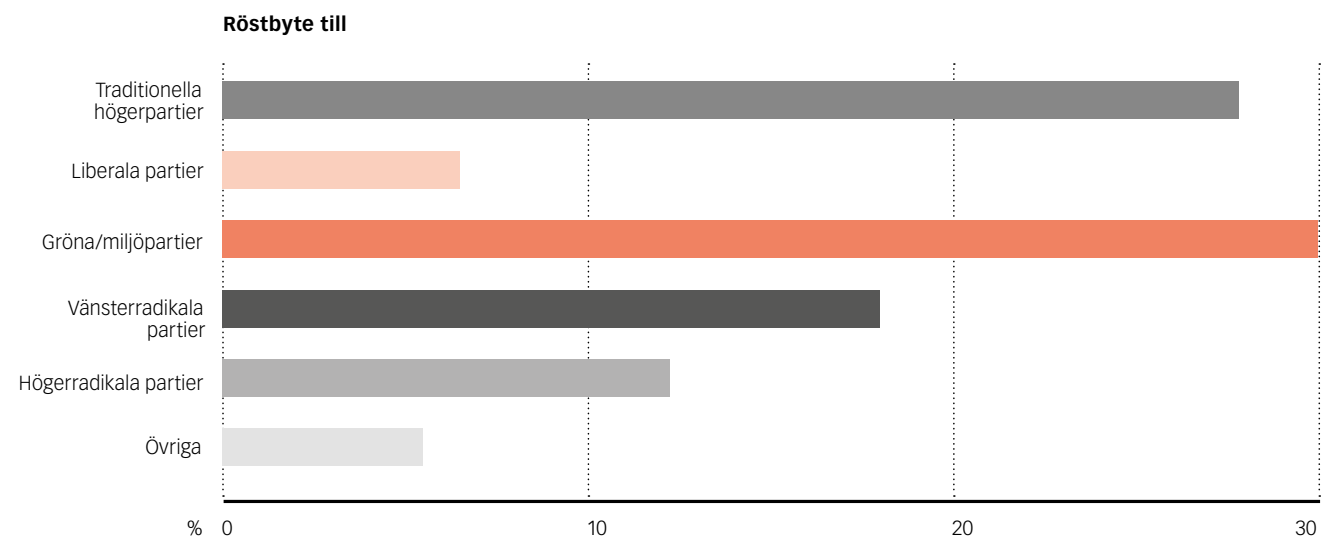
(Läsexempel övre figuren: Sedan 2000 har cirka 30 procent av de socialdemokratiska väljarna en gymnasie-/yrkesutbildning och röstar fortfarande på socialdemokraterna, medan cirka 5 procent har enhögre utbildning och har lämnat socialdemokraterna.)

(Läsexempel nedre figuren: Sedan 2000 röstar fortfarande 60 procent av de socialdemokratiska väljarna med gymnasie-/yrkesutbildning på socialdemokraterna, medan runt 25 procent av de med högskoleexamen har lämnat socialdemokraterna.)

Källa: Förändringar i socialdemokratiskt partistöd sedan 2000 efter utbildningsgrupper (National Election Studies 2000–2018 från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE))

En annan relaterad fråga handlar om vilka partier socialdemokratin har förlorat sina väljare till. Som vi har visat kommer högerradikala väljare, i skarp kontrast till det gängse narrativet, inte i första hand från socialdemokratiska partier. Men det är ändå möjligt att socialdemokratiska partier förlorar oproportionerligt många väljare till högerradikala partier. Figur 10 visar vilka partier tidigare socialdemokratiska väljare har gått över till.

Figur 10
Väljarförflyttningar från socialdemokratiska partier sedan 2000

(Läsexempel: Sedan 2000 har 30 procent av de socialdemokratiska väljarna som gått från Socialdemokraterna till ett annat parti gått över till ett grönt parti).

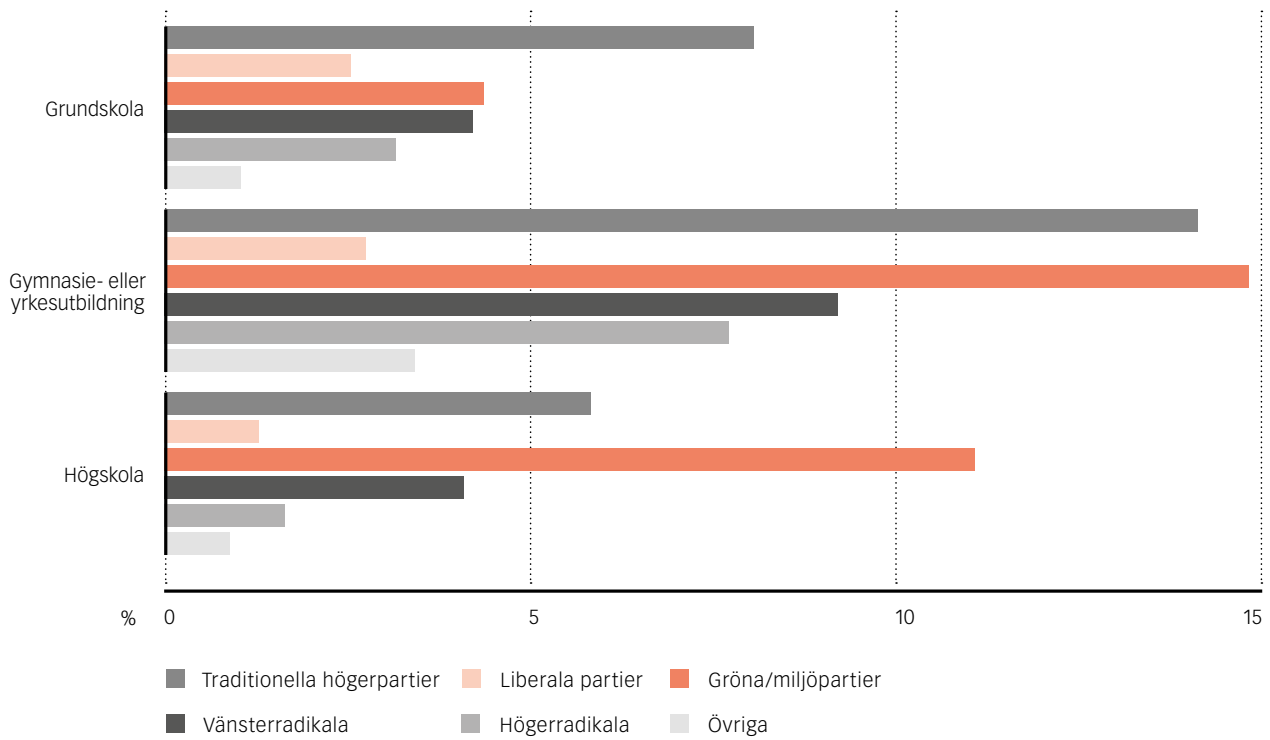
Källa: Röstbyte från socialdemokratiska partier (National Election Studies 2000–2018 från Österrike(AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE)).

Flera punkter är anmärkningsvärda. För det första har socialdemokratiska partier förlorat väljare i alla riktningar – det finns inte en viss övergång som kan pekas ut som ensamt ansvarig för minskningen. För det andra har socialdemokratiska partier förlorat avgjort flest väljare till traditionella högerpartier samt till gröna och vänsterliberala partier. I synnerhet under 2010-talet gick den största delen av tidigare anhängare över till mer progressiva partier (Abou-Chadi och Wagner 2020b). För det tredje ligger väljarförflyttningarna till radikalhögern bakom endast en mycket liten del av socialdemokratins nedgång. Inte ens 10 procent av de väljare som lämnade socialdemokratiska partier under 2000-talets två första årtionden gick över till radikalhögern.

Figur 11 visar att mönstret ser ungefär likadant ut i samtliga utbildningsgrupper. Som väntat lämnade människor med högskoleutbildning socialdemokratin för gröna partier och nya vänsterpartier. Men även bland människor med lägre utbildning utgör en övergång till radikalhögern bara en liten del av socialdemokratiska partiernas väljartapp (mindre än 5 procent).

Figur 11

Väljarförflyttningar från socialdemokratiska partier efter utbildningsgrupper

(Läsexempel: Sedan 2000 har nästan 15 procent av väljarna som gått från socialdemokraterna och hade en gymnasie-/yrkesutbildning gått över till ett grönt parti)

Källa: Röstbyte från socialdemokratiska partier efter utbildningsgrupper (National Election Studies 2000–2018 från: Österrike (AT), Schweiz (CH), Tyskland (DE), Danmark (DK), Finland (FI), Storbritannien (GB), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Sverige (SE))

8. Socialdemokratiska svar

Vi har visat att (1) arbetarklassens attityder inte kan reduceras till autoritära och nationalistiska åsikter, att (2) arbetarklassväljare inte är överrepresenterade i socialdemokratiska partiers förluster samt att (3) endast en liten del av tidigare socialdemokratiska väljare har gått över till radikalhögern. Nu ska vi ägna oss åt de huvudsakliga frågorna som det gängse narrativet väcker: Hur påverkar socialdemokratiska partiers politiska positioner deras väljarstöd och vilka positioner kan påverka väljarflöden till radikalhögern? Vilka olika strategier kan socialdemokratiska partier följa, och vilka strategier tillämpar de faktiskt? Med grund i tidigare forskning (Abou-Chari et al. 2021) skiljer vi på fyra idealtypiska temaprofiler för socialdemokratiska partier: ny vänster, gammal vänster, centristisk och vänsternationalistisk (se tabell 1).

Som diskuterats pekar ett populärt narrativ ut socialdemokratins förmenta förflyttning mot den progressiva och liberala ändpunkten på skalan liberal-auktoritär som det främsta skälet till nedgången. Enligt detta synsätt har arbetarklassen alienerats i takt med att socialdemokratiska partier har intagit en progressiv hållning i ”nya” teman som migration och integration, jämställdhet och hbtq-rättigheter (Eatwell och Goodwill 2018; Lilla 2017). Även om dessa väljare fortfarande kan tilltalas av socialdemokratins ekonomiska politik röstar de hellre på högerradikala partier på grund av deras mer auktoritära och nativistiska hållning i den allt viktigare andra dimensionen.

Därför har en del betraktare argumenterat för att socialdemokratiska partier bör inta en *vänsternationalistisk* position. Tanken är att det skulle bidra till att vinna tillbaka de förlorade kärnväljare – den (vita) arbetarklassen – som numera påstås utgöra radikalhögerens väljarbas. Radikalhögerens framgångar betraktas alltså inte bara som ett korrelat till socialdemokratins nedgång utan också som dess orsak. Följaktligen har socialdemokratiska partier uppmanats att inta en mindre progressiv hållning till invandring eller åtminstone tona ner betydelsen av den kulturella dimensionen. Detta framgår särskilt tydligt i det narrativ som gör gäl-

lande att ”identitetspolitik” är den främsta orsaken till socialdemokratins nedgång (Berman 2016; Berman och Snegovaya 2019, Lilla 2017, 2018).

Som i en spegelbild av den vänsternationalistiska modellen hävdar förespråkare för en *ny vänsterstrategi* att socialdemokratiska partier bör bedriva progressiv politik för att locka den växande gruppen av högt utbildade väljare samt de delar av arbetarklassen som inte är autoritära och nativistiska (till exempel arbetare med migrationsbakgrund). Nya vänsterstrategier kännetecknas av en kombination av ”investeringsorienterad” socialpolitik (till exempel utbyggnad av barnomsorg, aktiv arbetsmarknadspolitik) samt progressiva positioner i frågor som jämställdhet, miljö och invandring. De syftar i första hand till att locka nya eller vinna tillbaka gamla väljare från gröna och socialliberala partier (Abou-Chadi et al. 2021).

Tabell 1
Idealtypiska frågeprofiler för socialdemokratiska partier

	New-Left	Old-Left	Centrist	Left-Nationalist
Målgrupp inom väljarkåren	Den nya medelklassen	Arbetarklassen	Medelklassen	Arbetarklassen
Huvudsaklig konkurrent	Gröna/socialliberala partier	Vänsterradikala partier	Traditionella högerpartier	Högerradikala partier
Prioriterad sakpolitisk förändring	Mer progressiva positioner i den kulturella dimensionen	Mer vänster i den ekonomiska dimensionen	Mittenpositioner i båda dimensionerna	Mer auktoritära positioner i den kulturella dimensionen

Källa: Egen illustration utifrån Abou-Chadi m. fl. 2021

Förespråkare för ett *centristiskt* förhållningssätt betonar framgångarna den ”tredje vägens politik” rönte från mitten av 1990-talet till början av 2000-talet och talar för en ”återgång till mitten”. Denna modell förespråkar moderata positioner i både den ekonomiska och den kulturella dimensionen. Med en centristisk strategi riktar socialdemokratiska partier in sig på den eftertraktade ”medianväljaren” och försöker locka mer moderata väljare. De konkurrerar i första hand med den traditionella högern om de väljare ur medelklassen som kan tänkas röra sig mellan dessa partier.

Slutligen hävdar förespråkare för en *gammal vänsterstrategi* att förflyttningen mot den politiska mitten är det främsta skälet till socialdemokratins förluster under de senaste årtiondena (Evans och Tilley 2017). Även om förflyttningen har lett till kortsiktiga framgångar har den skrämt bort stora delar av de (potentiella) socialdemokratiska väljarna – framför allt från arbetarklassen – som föredrar en mer vänsterorienterad ekonomisk

politik. Förespråkare för en gammal vänsterstrategi argumenterar därför politik som är inriktad på omfördelning – till exempel öknings av pensionen och arbetslöshetsersättningen – utan att propagera för en auktoritär och nativistisk hållning på teman i den andra dimensionen. I stället menar de att dessa teman inte bör framhåvas.

Dessa idealtypiska strategier är förbundna med olika avvägningar och gör olika antaganden om vilka väljargrupper socialdemokratiska partier borde vända sig mot. Hur strategierna påverkar konkurrensen mellan socialdemokratin och radikalhögern, och mer konkret hur de påverkar socialdemokratiska partiets valresultat, är i slutändan en empirisk fråga. Vi har redan sett att de antaganden som ligger till grund för en del av dessa modeller inte tål en empirisk prövning. Vi har visat att arbetarklassen visserligen är viktig för radikalhögern men att socialdemokratin inte i första hand har förlorat väljare till radikalhögern. Merparten av de väljare som socialdemokratiska partier har förlorat under de senaste årtiondena har gått över till andra partier till vänster, som gröna partier, och till traditionella högerpartier. I jämförelse har förlusterna till högerradikala partier varit ganska marginella.

Sålunda överskattar det vänsternationalistiska narrativet arbetarklassens betydelse för socialdemokratins väljarförluster och förbiser dessutom den sociostrukturella mångfalden i dagens arbetarklass. Om man väljer att fokusera på arbetarklassen som väljarbas, och dessutom reducerar arbetarklassen till vita män med auktoritära och nativistiska åsikter, riskerar man att knyta socialdemokratiska partiets framgångar till en ständigt krympande minoritet av väljarkåren. När allt kommer omkring har arbetarklassen som helhet minskat avsevärt i storlek under de senaste årtiondena, och undergruppen (vita, manliga) arbetare med auktoritära och nativistiska åsikter är en krympande minoritet i den krympande minoriteten. Med tanke på den tilltagande automatiseringen och digitaliseringen samt den pågående utbildningsexpansionen finns det ingen större anledning att tro att den nedåtgående trenden kommer att brytas inom den närmaste framtiden. Dessutom strider den vänsternationalistiska strategin mot ståndpunkter som är populära i den nya bildade medelklassen – den snabbast växande klassen i västeuropeiska samhällen.

Våra analyser visar att arbetarklassväljare och invandringsfientliga väljare inte är överrepresenterade i socialdemokratiska partiets förluster, som det vänsternationalistiska förhållningssättet gör gällande. Om något har välutbildade väljare varit överrepresenterade. Därutöver kämpar socialdemokratiska partier med ett pågående generationsskifte. Deras väljare blir äldre utan att de konsekvent har lyckats locka nya generationer. Socialdemokratins nedgång kan därför i viss mån ha orsakats av och bidragit till en tilltagande ”förgubbning av Europas socialdemokrati”.

Mindre progressiva positioner – särskilt i den kulturella dimensionen – är påfallande impopulära bland de yngsta generationerna (Abou-Chadi och Wagner 2020a), som fortfarande är i färd med att socialiseras politiskt och utveckla partiidentifikation. Följaktligen riskerar socialdemokratiska partier att gå miste om yngre och nyligen politiserade generationer. Detta är dock inget nytt fenomen. Under de senaste årtiondena har oproporcionellt många unga potentiella socialdemokratiska väljare bestämt sig för att rösta på konkurrenter till vänster i stället (i synnerhet gröna och vänsterradikala partier). Denna utveckling kan förvärras om socialdemokratiska partier börjar förespråka mer auktoritär politik eller tonar ner teman kopplade till skalan liberal-auktoritär.

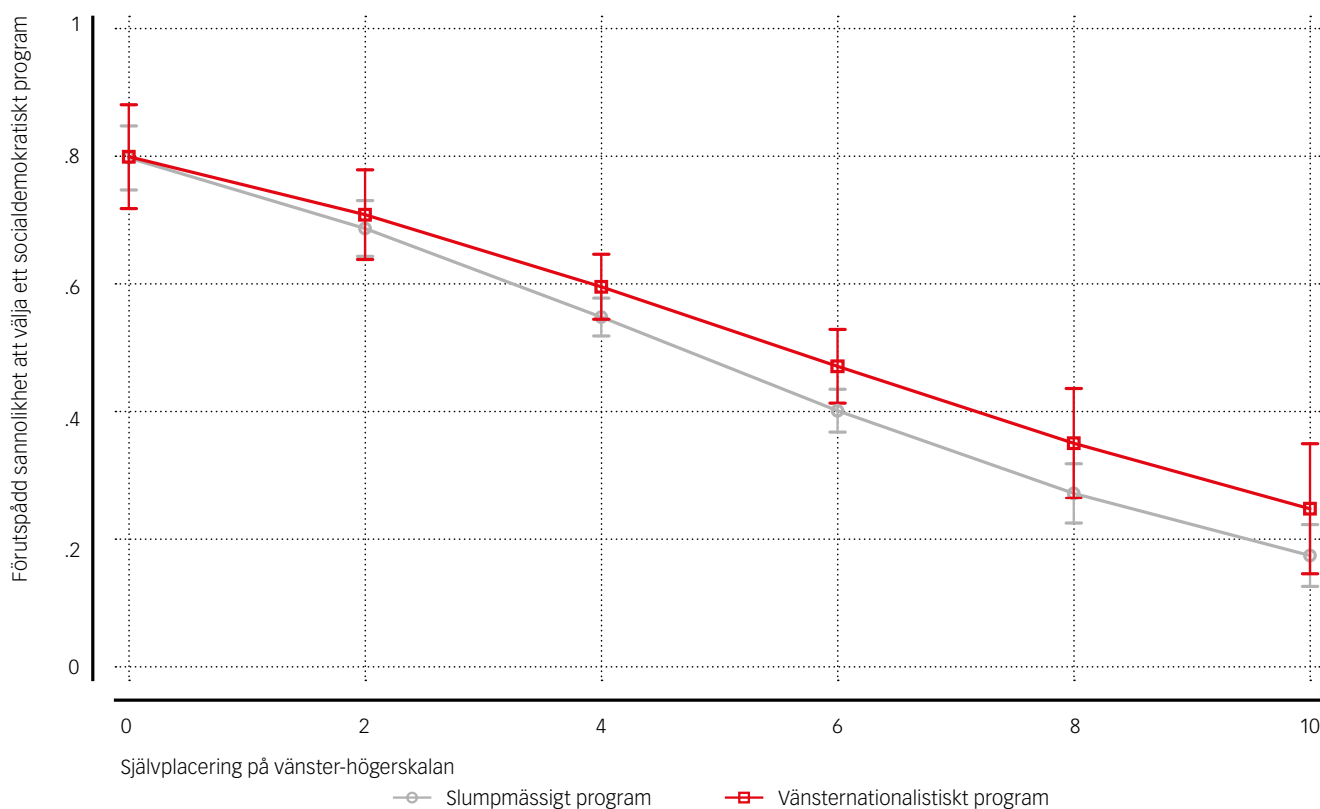
Vi kan förstås analysera mer direkt och systematiskt hur socialdemokratiska partiers strategier påverkar konkurrensen med radikalhögern samt deras eget väljarstöd. Undersökningar har visat att en invandringskritisk hållning bland traditionella partier inte bidrar till att minska stödet för radikalhögern (Krause, Cohen och Abou-Chadi 2021). Om något leder mer invandringsfientliga positioner till att fler väljare går över till radikalhögern. Mer specifikt kan man se att väljarutbytet mellan traditionella och högerradikala partier ökar om de traditionella partierna blir mer invandringskritiska. På det hela taget är det dock radikalhögern som tjänar på det ökade utbytet.

Vidare kan vi med hjälp av egen enkätdata från Tyskland och Österrike⁶ visa att vänsternationalistiska strategier inte bidrar till att minska stödet för radikalhögern (Abou-Chadi et al. 2021). Figur 12 och 13 demonstrerar sannolikheten att någon föredrar ett socialdemokratiskt program framför en profil som innehåller förslag från radikalhögern beroende på var personen själv positionerar sig på höger-vänsterskalan. Vi kan se hur sannolikheten varierar mellan en tydligt vänsternationalistisk socialdemokratisk profil och en kontrollprofil med olika slumpmässiga socialdemokratiska positioner. Sannolikheten att någon föredrar en socialdemokratisk profil framför en högerradikal avtar ju längre högerut personen placerar sig. Det finns dock ingen avgörande skillnad mellan en vänsternationalistisk profil och en slumpmässig socialdemokratisk profil. Annorlunda uttryckt hindrar vänsternationalistiska positioner inte människor från att rösta på radikalhögern.

⁶ De tillfrågade blev ombedda att värdera två socialdemokratiska program på en skala från 1 till 7. Programmen innehöll information om partiernas politik på nio olika områden. De tillfrågade blev också ombedda att välja vilket av de två programmen de föredrog. Studierna innehåller även ett enkätexperiment [conjoint experiment] där väljare blev ombedda att jämföra slumpmässiga hypotetiska socialdemokratiska programprofiler och sedan ange vilken de föredrog. Med hjälp av detta experiment kan vi utvärdera vilka politiska teman som har en betydande negativ eller positiv inverkan på stödet för socialdemokratiska partiprogram.

Utöver att ställa frågan hur socialdemokratiska strategier påverkar radikalhögern kan vi naturligtvis också undersöka hur de påverkar socialdemokratiska partiers egna valchanser. En centristisk strategi syftar huvudsakligen till att nå väljare i mitten som (ännu) inte är trogna socialdemokratiska väljare men kan tänkas rösta på ett socialdemokratiskt parti. Denna strategi riskerar dock att få större delar av de redan mobiliserade kärnväljarna att gå över till andra partier till vänster – i synnerhet gröna eller vänsterradikala partier. Undersökningar har visat att den centristiska strategin skadar socialdemokratiska partier, särskilt på lång sikt (Karreth och Polk 2013). Den kan bidra till att vinna val på kort sikt, som var fallet på 1990-talet, men på medellång och lång sikt kan den göra mer skada än nytta. Det beror på att denna strategi med sina ganska moderata ståndpunkter varken lyckas locka många mittenväljare eller nya generationer och därmed unga väljare. Faktum är att den medför en risk att vänsterorienterade väljare går över till ett konkurrerande parti med tydligare politik på dessa områden, antingen gröna eller rentav socialliberala partier (i den kulturella dimensionen) eller vänsterradikala partier (i den ekonomiska dimensionen).

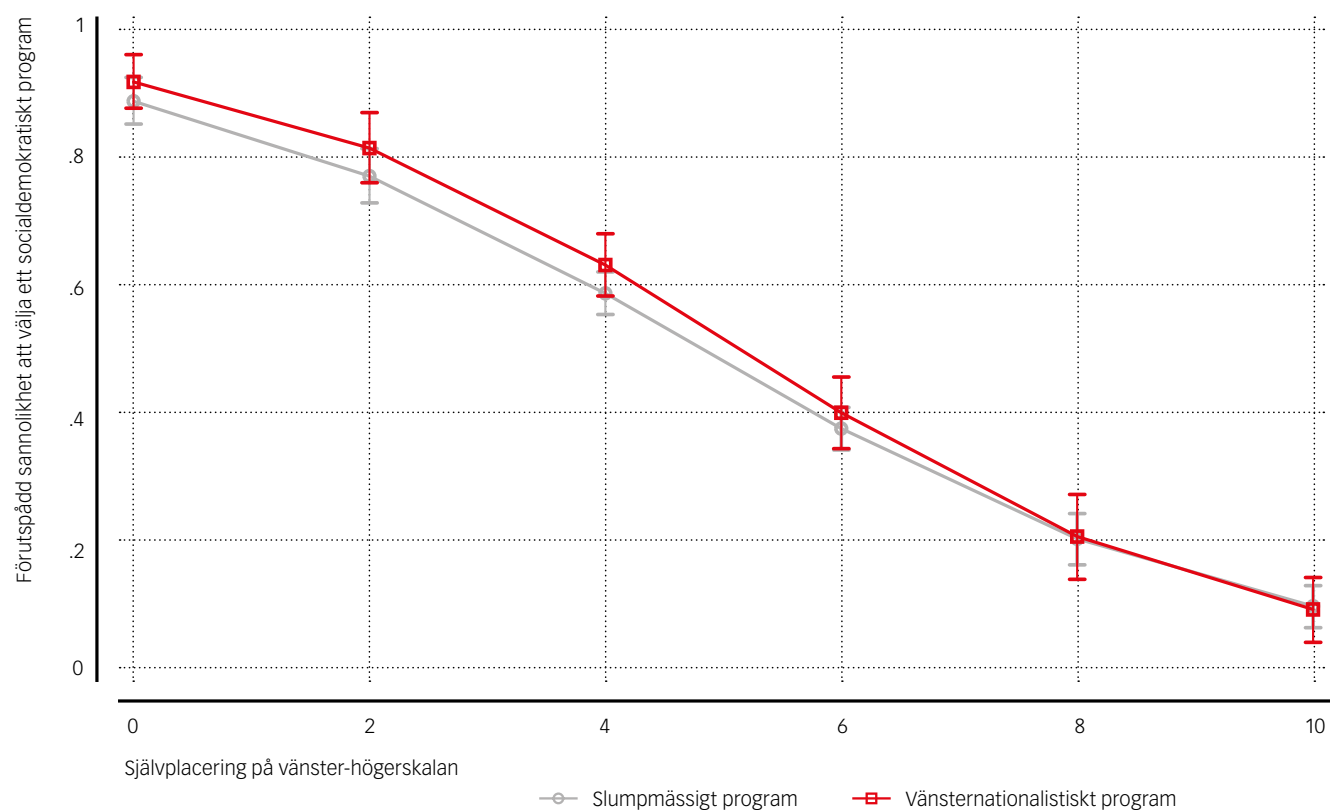
Figur 12
Förutspådda sannolikheter att välja ett socialdemokratiskt program framför ett högerradikalt program utefter självplacering av vänsterhöger (Tyskland)

(Läsexempel: Tyska väljare som placerar sig på 0 på vänster-högerskalan har en sannolikhet på 80 procent att välja ett slumpmässigt eller vänsternationalistiskt socialdemokratiskt program framför ett högerradikalt program)

”Vänsternationalistiska” och ”centristiska” strategier kan alltså intuitivt framstå som lovande, men de potentiella riskerna uppväger med största sannolikhet de potentiella möjligheterna. På lång sikt kan riskerna vara ännu större – i synnerhet med avseende på de nya väljarkohorter som kommer att spela en avgörande roll för socialdemokratins framtida valchanser.

Figur 13
Förutspådda sannolikheter att välja ett socialdemokratiskt program framför ett högerradikalt program utefter självplacering av vänster-höger (Österrike)

(Läsexempel: österrikiska väljare som placerar sig på 0 på vänster-högern har en sannolikhet på 90 procent att välja ett sluppmässigt eller vänsternationalistiskt socialdemokratiskt program framför ett högerradikalt program).

Källa: Förutspådda sannolikheter för att välja ett socialdemokratiskt program framför ett högerradikalt program genom självplacering från vänster-höger (unika undersökningsdata, Österrike 2020)

Våra uppgifter visar att vänsternationalistiska program mycket riktigt är populära i den samlade väljarkåren i västeuropeiska länder men att de är betydligt mindre populära än nya och gamla vänsterprogram bland potentiella socialdemokratiska väljare (Abou-Chadi et al. 2021). Potentiella socialdemokratiska väljare föredrar progressiv politik på områden som invandring, jämställdhet och miljö. Vidare föredrar de i hög grad om-

fördelning och sociala investeringar. En mindre progressiv hållning till invandring och en mindre expansiv socialinvesteringspolitik leder sannolikt till att dessa väljare vänder sig bort från socialdemokratiska partier. Undersökningar visar att den vänsterorienterade väljarkåren inte upplever någon konflikt mellan gamla och nya vänsterstrategier – till skillnad från vad ”identitetspolitikens” motståndare gärna gör gällande – och att socialdemokratiska partier får bäst resultat när de förenar sociala investeringar med en progressivare politik i den andra, samhällspolitiska dimensionen (Abou-Chadi och Wagner 2019, 2020; Abou-Chadi et al. 2021).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att gamla och nya vänsterstrategier har störst genomslagskraft bland potentiella socialdemokratiska väljare. Det saknas empiriska bevis för

den konflikt mellan dessa strategier som ofta påstås finnas bland de potentiella väljarna. Däremot är det inte sannolikt att vänsternationalistiska och centristiska strategier resulterar i nya väljare som uppväger det potentiella tappet. Även om dessa strategier eventuellt föredras av en del väljare är de inte attraktiva för de som är mest sannolika att rösta på ett socialdemokratiskt parti. Om socialdemokratiska partier tillämpar centristiska eller vänsternationalistiska strategier riskerar de att fjärma många potentiella väljare och skulle förmodligen inte locka tillräckligt många nya för att kompensera dessa potentiella förluster (Abou-Chari et al. 2021). På lång sikt framstår dessa strategier som ännu mindre löftesrika eftersom det finns ett samband mellan mindre progressiva positioner hos socialdemokratiska partier och mindre stöd från yngre människor (Abou-Chari och Wagner 2020a). Med tanke på att socialdemokratiska partier behöver bygga valkoalitioner för framtiden kommer vänsternationalistiska och centristiska strategier med största sannolikhet att leda till ytterligare tillbakagång.

9. Sammanfattning

2000-talets två första årtionden har varit hårda mot den västeuropeiska socialdemokratin. Det som började med Pasoks sammanbrott i Grekland har utvecklats till en nedgång av historiska proportioner i hela Västeuropa. Samtidigt som socialdemokratin har förlorat stöd har högerradikala partier gått in i en ”fjärde våg” (Mudde 2022) och rönt aldrig förut skådade valframgångar. Det är inte undra på att dessa två processer har kopplats samman i det politiska och offentliga samtalet. Det gängse narrativet gör gällande att socialdemokratiska partier har förlorat sina arbetarklassväljare till högerradikala partier på grund av antingen en förflyttning till höger i den ekonomiska dimensionen (”tredje vägen”) eller en förflyttning till vänster i den kulturella dimensionen (”identitetspolitik”). Trots att detta narrativ har blivit en vedertagen sanning i medierna och politiken och även i socialdemokratiska kretsar har det framförts föga empiriskt bevis för att stödja det.

I den här rapporten har vi satt det gängse narrativet under luppen och funnit att varken dess antaganden eller påståenden stöds av empiriska bevis. För det första är högerradikala partier inte – som ofta påstås – ”nya arbetarpartier”, eftersom en (stor) majoritet av arbetarklassen fortfarande röstar på andra partier. För det andra har socialdemokratiska partier inte förlorat i första hand arbetarklassväljare. För det tredje har socialdemokratiska partier inte förlorat flest väljare till högerradikala partier. Tvärtom har de i första hand tappat medelklassväljare till den traditionella högern (på 2000-talet) och till gröna partier (på 2010-talet). Det borde egentligen inte vara en överraskning eftersom det gängse narrativets – ofta underförstådda – grundantagande är felaktigt. Arbetarklassen är inte ett monolitiskt block som består av vita män med auktoritära och nativistiska åsikter. Dessutom har arbetarklassen krympt och är betydligt mer diversifierad sedan mitten av 1900-talet. Kvinnor och personer med migrationsbakgrund utgör en ständigt växande del av arbetarklassen, framför allt bland servicearbetare. Vidare har de flesta arbetare progressiva åsikter i rättighetsfrågor (till exempel hbtq-rättigheter), och endast en minoritet har invandringskritiska åsikter.

Dessa *fakta* har viktiga följder för de olika strategier som föreslås för att socialdemokratiska partier för att hindra ytterligare tillbakagång och

återigen vinna tillräckligt mycket mark för att kunna leda regeringskoalitioner. Den *vänsternationalistiska strategin*, där socialdemokratiska partier svänger till höger i den kulturella dimensionen (särskilt invandring) för att konkurrera med högerradikala partier, kommer att locka endast en liten andel av (de förlorade) väljarna. Samtidigt kommer den att främja många fler väljare, bland annat de yngsta väljarna och den snabbt växande gruppen av högutbildade experter. På liknande sätt kommer den centristiska strategin, där socialdemokratiska partier intar centristiska positioner både i den ekonomiska och kulturella dimensionen, förmodligen locka färre väljare och hålla samma grupper borta som den vänsternationalistiska strategin. Mest lovande är den *gamla vänsterstrategin*, där socialdemokratiska partier rör sig till vänster i den ekonomiska dimensionen, och den *nya vänsterstrategin*, där de rör sig till vänster i den kulturella dimensionen. I båda fallen uppväger vinsterna tydligt förlusterna. Vidare utesluter de två strategierna inte varandra, som ofta antas och påstås. Ekonomiskt vänsterorienterade väljare föredrar kulturellt progressiva positioner, och kulturellt progressiva väljare föredrar omfördelningspolitik.

10. Mot en socialdemokrati för det tjugoförsta århundradet

Med tanke på deras allt färre och allt äldre väljare är det tydligt att socialdemokratiska partier måste göra genomgripande förändringar för att behålla sin betydelse i det tjugoförsta århundrandet. Men förändringarna bör orientera sig efter gedigen empirisk kunskap och bygga på genuin socialdemokratisk ideologi. Många socialdemokrater köper dock det gängse narrativet och efterfrågar en nedtoning av ”identitetspolitik” eller en högersväng i kulturella frågor som invandring och integration. Bortsett från att detta ytterligare har bidragit till normaliseringen av radikalhögern (Mudde 2019) har det varken stoppat socialdemokratiska partiers nedgång eller högerradikala partiers framgångar.

Vi avslutar denna rapport med att diskutera fyra punkter som vi anser bör vara vägledande i diskussionerna om hur socialdemokratiska partier kan bli viktiga politiska aktörer i det tjugoförsta århundradet. De berör de socialdemokratiska partiernas roll, föryngrandet av deras väljare, det fortsatta behovet av ”identitetspolitik” samt byggandet av en ny koalition av väljare.

1. Socialdemokraterna är inte ett parti för den vita arbetarklassen

Det tjugoförsta århundradets socialdemokrati får inte betrakta sig som ett parti enbart för den vita arbetarklassen. En strategi som främst är inriktad på att tilltala den vita arbetarklassen och lägre medelklassen kommer med tiden att reducera socialdemokratin till ett nischparti med allt äldre (och utdöende) väljare. Vi kan inte nog framhäva hur mycket de sociala strukturerna har förändrats i kunskapsökningen. Andelen människor med rutinyrken har sjunkit drastiskt de senaste trettio åren samtidigt som ande-

len människor med icke-rutinmässiga kognitiva arbetsuppgifter uppgår till ungefär 50 procent i de flesta västeuropeiska länder (Häusermann et al. 2021). I Tyskland ligger till exempel andelen universitetsstudenter per årgång idag på 55 procent och har ökat drastiskt de senaste tjugo åren.⁷ Om socialdemokratiska partier vill förbli relevanta behöver de också tilltala unga, välutbildade, kvinnliga och icke-vita väljare. Dessa väljare är inte en ”urban elit”. Dagens ”genomsnittsväljare” är inte en gruv- eller fabriksarbetare utan snarare en kundtjänstmedarbetare, grafisk designer eller projektledare.

Även på ett normativt plan måste det tjugoförsta århundradets socialdemokrati gå längre än att representera enbart den vita arbetarklassen. Med dagens mått mätt hade en fabriksarbetare i mitten av 1900-talet en privilegierad position och en trygg och välbetald anställning. I en globaliserad värld och i kunskapsekonomin har många av dessa klassiska arbetarklassyrken försvunnit eller ersatts av prekära tjänster som är lägre betalda och/eller saknar skydd och trygghet. En av de stora utmaningarna för dagens socialdemokrati är att hitta ett sätt att införliva detta sociodemografiskt diversifierade ”prekariat” och den nya arbetarklassen i en bredare rörelse för ekonomisk och social rättvisa i det tjugoförsta århundradet.

2. Föryngra väljarna

De mönster vi har analyserat i den här rapporten är viktiga inte bara med avseende på historiska väljare utan även i relation till framtida valbeteende. Nya generationer väljare föredrar mer progressiv politik och kommer förmodligen utveckla ihållande anknytning endast till partier som har en tydlig och framför allt progressiv profil i den dimensionen. Vänsternationalistiska och centristiska strategier kan därför skada socialdemokratiska partier inte bara på kort sikt utan även – och i synnerhet – på lång sikt. Med tanke på deras redan åldrande väljare är socialdemokratiska partier dömda till betydelselöshet om de inte hittar ett sätt att föryngra sina väljare.

Denna generationsbundna tillbakagång borde vara en varningssignal för socialdemokratiska partier. I många europeiska länder är socialdemokratiska partier föga attraktiva för yngre generationer, som föredrar socialliberala eller gröna partier. Utan att locka nya väljare och yngre generationer kommer andra partier snart att bli vänsterns ledande kraft – en sådan utveckling går redan att skönja i exempelvis Frankrike, Tyskland och Nederländerna. Partistrategin måste därför blicka bortom nästa val och ställa frågan hur en långsiktig, hållbar koalition av progressiva väljare

⁷ https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Hochschulen/Publikationen/_publikationen-innen-hochschulen-kennzahlen.html

kan (åter)knytas till socialdemokratin. Denna strategi sätter socialdemokratiska partier i konkurrens med i första hand gröna och socialliberala partier, som samtidigt torde vara deras mest sannolika samarbetspartner. Det bästa sättet att särskilja sig från dessa två konkurrenter är att kombinera den gemensamma progressiva politiken i den kulturella dimensionen med en modig och innovativ vänsterorienterad ekonomisk politik.

3. Det fortsatta behovet av ”identitetspolitik”

De socialdemokratiska partiernas framtid i Västeuropa (och Nordamerika) diskuteras allt oftare under etiketten ”identitetspolitik”. I begreppets ursprungliga betydelse har identitetspolitik historiskt sett varit ett viktigt inslag i socialdemokratin, arbetarrörelsen och kampen för demokratisk representation. Begreppet myntades av Combahee River Collective (1977) och innebär att förtryckta grupper själva är bäst lämpade att uttrycka och representera sina åsikter. Bara en snabb titt på socialdemokratiska och socialistiska partiers historiska bakgrund borde tydliggöra att det är en tanke av central betydelse för den demokratiska klasskampen och själva socialdemokratin.

I den aktuella debatten har begreppets innebörd dock blivit något ludig. Identitetspolitik har blivit ett paraplybegrepp för politiska och sociala krav på att bemöta strukturell diskriminering på grund av ras, kön eller sexuell identitet. En bärande idé är att strukturer upprätthålls och reproduceras genom performativa handlingar, som språket. Sättet vi pratar och handlar påverkar hur sociala kategorier uppfattas och drar samtidigt gränser för inkludering och exkludering. Politiska krav som vanligtvis sorteras in under beteckningen ”identitetspolitik” fokuserar på att synliggöra dessa strukturella diskrimineringsmekanismer och motverka dem genom att ändra sättet vi pratar och handlar, men också genom att göra en grundlig översyn av vissa sociala och politiska institutioner.

I de debatter som är av störst relevans för socialdemokratin hävdar motståndare att identitetspolitik för det första är den utbildade urbana elitens agenda och för det andra splittrar de potentiella socialdemokratiska väljarna i ”omfördelningskoalitionen”. Som vi har visat bygger dessa påståenden i hög grad på en missuppfattning om vad arbetarklassen är och vad den vill samt på en falsk föreställning om vilka som utgör denna omfördelningskoalition och socialdemokratins väljargrupper. Stora delar av de nya medelklassgrupper som stöder partier till vänster är mycket positiva till omfördelning (ibland till och med mer än arbetarklassen) (Abou-Chadi och Hix 2021). Vidare har vi visat att många politiska åtgärder knutna till identitetspolitik – till skillnad från vad motståndarna påstår – får stöd av en stor majoritet arbetarklassväljare samt väljare med lägre utbildning och att bara en minoritet av dessa grupper verkligen är

emot dem (även invandring).

I stället för att se ”identitetspolitik” och ”klasspolitik” som konkurrerande bör de betraktas som nära sammanhängande. Så länge de institutionella strukturerna för heteronormativitet, patriarkat och vit överhöghet förblir intakta kommer materiella förbättringar inte göra marginaliserade grupper till likvärdiga medborgare. Samtidigt kommer förstörelsen av institutionella strukturer på egen hand inte förändra den ekonomiska och därmed politiska marginaliseringen av dessa grupper. Dessutom kommer den materiella förbättringen göra dem till en starkare (eller mindre maktlös) politisk kraft mot institutionella strukturer.

För merparten av potentiella socialdemokratiska väljare råder det ingen konflikt mellan progressiv politik i den kulturella dimensionen och den ekonomiska dimensionen. Tvärtom finns det stöd för betydligt mer progressiv politik i *båda* dimensionerna. Annorlunda uttryckt har en strategi som förenar en omfördelningsorienterad ekonomisk politik med en ny ”identitetspolitik” störst sannolikhet att tilltala flest potentiella socialdemokratiska väljare, även ur arbetarklassen. Om socialdemokratiska partier inte vill ge upp målet att tilltala breda befolkningslager framstår denna kombination som den enda hållbara strategin på lång sikt.

4. Bygga en ny progressiv koalition

Socialdemokratiska partier borde inte bara bygga en valkoalition utan även en ny progressiv politisk koalition. Ett led i detta är att hitta nya sätt att locka nya medlemmar och stärka banden till civilsamhällets aktörer. Vi har redan visat att socialdemokratiska partiets väljare har blivit betydligt äldre. Detta gäller i ännu högre grad deras medlemmar. Medlemmar spelar inte bara en viktig roll för mobiliseringen under valrörelser utan också som broar mellan politiska partier och olika grupper i samhället. Om socialdemokratiska partier vill vara mer än teknokratiska politikleverantörer måste de locka unga och olikartade medlemmar.

I många länder måste socialdemokratin också återuppbygga förhållandet till fackföreningsrörelsen. Fackföreningarna har förstås också lidit av den utveckling som vi har skisserat i den här rapporten och kämpar för att representera ett växande prekariat. Men det ligger både i socialdemokratin och fackföreningarnas intresse att återuppliva detta förhållande. Arbete och sysselsättning kommer att förbli kärnan i socialdemokratisk politik. Följande årtionden kommer medföra en omdaning av arbetsbegreppets betydelse, lönearbetets struktur och de typer av uppgifter som alltjämt utförs av människor. Socialdemokratiska partier har de bästa förutsättningarna att aktivt forma dessa förändringar och förhindra att de förvärrar den sociala och ekonomiska ojämlikheten. Att placera arbetets framtid i fokus är också ett sätt för socialdemokratiska partier att särskilja

sig från gröna och socialliberala konkurrenter. Detta projekt kan fungera endast i samarbete med fackföreningar.

Samtidigt behöver socialdemokratiska partier tänka om och återutveckla sitt förhållande till sociala rörelser. Att de inte lyckades införliva de nya sociala rörelserna under 1970- och 1980-talet är ett av de främsta skälen till det strategiska dilemma som de står inför idag. Om socialdemokratiska partier upprepar misstaget med progressiva rörelser som *Fridays for Future* och *Black Lives Matter* kommer de att förlora ytterligare generationer av potentiella anhängare.

I allmänhet måste partier till vänster återutveckla sina relationer till varandra. Tyskland är ett bra exempel: det faktum att SPD och Die Linke vägrade samarbeta har resulterat i koalitioner där SPD är den mindre koalitionspartnern till de konservativa unionspartierna CDU/CSU. Koalitioner av det slaget gör det omöjligt för socialdemokratiska partier att genomföra de förändringar som är nödvändiga för en strategi för kommande årtionden. Den ofta affektstyrda fientligheten mellan olika vänstergrupper kommer även i framtiden att förhindra koalitioner som är i stånd att genomföra djupgående och varaktiga progressiva förändringar. Andra länder, som Portugal, visar på den samarbetspotential som finns mellan olika vänsterorienterade partier.

Med några få undantag är de stora partiernas tid förbi i utvecklade kapitalistiska demokratier, och partisystemet är mer fragmenterat än någonsin. I takt med att samhället har blivit mer heterogent och mindre strukturerat har politiken blivit två- eller till och med tredimensionell. Som en följd har väljarkåren blivit mer splittrad och rörlig, och idag har de flesta partisystem i bästa fall ett parti som får mer än en tredjedel av rösterna. Även om socialdemokratiska partier återtar sin ställning som ett av de största partierna kommer de fortfarande att behöva stöd av ett eller förmodligen två (eller flera) andra partier för att bilda koalitioner som gör det möjligt för dem att genomdriva en del av sin politik. Följaktligen behöver de samarbeta med andra progressiva partier, från vänsterradikala till socialliberala, och få stöd av progressiva organisationer i det civila samhället, exempelvis fackföreningar. Därför är det avgörande att dessa partier och progressiva organisationer slutar se varandra som potentiella hot mot deras respektive maktpositioner och i stället betraktar varandra som potentiella bundsförvanter i den politiska kampen.

Figur- och tabellförteckning

- Figur 1. Genomsnittlig andel röster på socialdemokratiska partier och högerradikala partier i Europa, 1990–2020
- Figur 2. Migrationsbakgrund och kön i klassgrupper
- Figur 3. ”Homosexuella män och kvinnor bör få leva sina egna liv som de själva vill”
- Figur 4. ”Ett lands kulturella liv undergrävs eller berikas av invandring”
- Figur 5. ”Invandring gör ett land till en sämre eller bättre plats”
- Figur 6. Partival efter klassgrupper
- Figur 7. Väljarförflyttning till högerradikala partier sedan 2000
- Figur 8. Väljarförflyttning till högerradikala partier sedan 2000
- Figur 9. Förändringar i stöd för socialdemokratiska partier efter utbildningsgrupper sedan 2000
- Figur 10. Väljarförflyttning från socialdemokratiska partier sedan 2000
- Figur 11. Väljarförflyttning från socialdemokratiska partier efter utbildningsgrupper
- Figur 12. Förutsedd sannolikhet att någon föredrar ett socialdemokratiskt program framför ett högerradikalt efter självplacering på höger-vänsterskalan (Tyskland)
- Figur 13. Förutsedd sannolikhet att någon föredrar ett socialdemokratiskt program framför ett högerradikalt efter självplacering på höger-vänsterskalan (Österrike)
- Tabell 1. Idealtypiska temaprofiler för socialdemokratiska partier

Litteratur

- Abou-Chadi, Tarik och Ryan Finnigan. 2019. "Rights For Same-Sex Couples And Public Attitudes Toward Gays And Lesbians In Europe." *Comparative Political Studies* 52 (6): 868–895.
- Abou-Chadi, Tarik, Silja Häusermann, Reto Mitteregger, Nadja Mosimann och Markus Wagner. 2021. "Old Left, New Left, Centrist Or Left Nationalist? Determinants Of Support For Different Social Democratic Programmatic Strategies." Opublicerad.
- Abou-Chadi, Tarik och Simon Hix. 2021. "Brahmin Left Versus Merchant Right? Education, Class, Multiparty Competition, And Redistribution In Western Europe." *The British Journal of Sociology* 72 (1): 79–92.
- Abou-Chadi, Tarik och Markus Wagner. 2019. "The Electoral Appeal Of Party Strategies In Post-Industrial Societies: When Can The Mainstream Left Succeed?" *Journal of Politics* 81 (4): 1405–19.
- Abou-Chadi, Tarik och Markus Wagner. 2020a. "Electoral Fortunes Of Social Democratic Parties: Do Second Dimension Positions Matter?" *Journal of European Public Policy* 27 (2): 246–72.
- Abou-Chadi, Tarik och Markus Wagner. 2020b. "Losing The Middle Ground: The Electoral Decline Of Social Democratic Parties Since 2000." Presenterad på American Political Science Association årliga konferens.
- Agustín, Óscar García och Martin Bak Jørgenson. 2019. "Danes First, Welfare Last". *Jacobin*, 31 januari. <https://www.jacobinmag.com/2019/01/denmark-social-democrats-immigration-welfare> (hämtad 21 juni 2021).
- Arzheimer, Kai. 2018. "Explaining Electoral Support For The Radical Right". I: *The Oxford Handbook of the Radical Right*, red. Jens Rydgren. Oxford: Oxford University Press, 143–165.
- Benedetto, Giacomo, Simon Hix och Nicola Mastrorocco. 2020. "The Rise And Fall Of Social Democracy, 1918 – 2017." *American Political Science Review* 114 (3): 928–39.
- Beramendi, Pablo, Silja Häusermann, Herbert Kitschelt och Hans-Peter Kriesi. 2015a. "Introduction: The Politics Of Advanced Capitalism." I: *The Politics Of Advanced Capitalism*, red. Pablo Beramendi, Silja

- Häusermann, Herbert Kitschelt och Hans-Peter Kriesi. New York: Cambridge University Press, 1–64.
- Beramendi, Pablo, Silja Häusermann, Herbert Kitschelt och Hans-Peter Kriesi red. 2015b. *The Politics Of Advanced Capitalism*. New York: Cambridge University Press.
- Berman, Sheri. 2016. "The Lost Left." *Journal of Democracy* 27 (4): 69–76.
- Berman, Sheri och Maria Snegovaya. 2019. "Populism And The Decline Of Social Democracy." *Journal of Democracy* 30 (3): 5–19.
- Betz, Hans-Georg. 1994. *Radical Right-Wing Populism In Western Europe*. Houndmills, Basingstoke: MacMillan.
- Bischof, Daniel och Thomas Kurer. 2021. "Where Do Radical Right Voters Come From?" *Opublicerad*.
- Bornschiefer, Simon. 2010. "The New Cultural Divide And The Two-Dimensional Political Space In Western Europe." *West European Politics* 33 (3): 419 – 44.
- Combahee River Collective. 1977. "A Black Feminist Statement."
- Eatwell, Roger och Matthew J. Goodwin. 2018. *National Populism: The Revolt Against Liberal Democracy*. London: Pelican.
- Evans, Geoffrey och James Tilley. 2017. *The New Politics Of Class: The Political Exclusion Of The British Working Class*. Oxford: Oxford University Press.
- Gingrich, Jane och Silja Häusermann. 2015. "The Decline Of The Working-Class Vote, The Reconfiguration Of The Welfare Support Coalition And Consequences For The Welfare State." *Journal of European Social Policy* 25 (1): 50–75.
- Goodhart, David. 2017. *The Road To Somewhere: The Populist Response And The Future Of Politics*. London: Hurst.
- Harteveld, Eelco. 2016. "Winning The 'Losers' But Losing The 'Winners'? The Electoral Consequences Of The Radical Right Moving To The Economic Left." *Electoral Studies* 44: 225–34.
- Häusermann, Silja, Tarik Abou-Chadi, Reto Bürgisser, Matthias Enggist, Reto Mitteregger och Delia Zollinger. 2021. "Wählerschaft, Wahlmotive und strategische Potenziale der Sozialdemokratie in Europa und der Schweiz.: Bericht zuhanden der Sozialdemokratischen Partei der Schweiz."
- Häusermann, Silja, and Hans-Peter Kriesi. 2015. "What Do Voters Want? Dimensions And Configurations In Individual-Level Preferences And Party Choice." I: *The Politics Of Advanced Capitalism*, red. Pablo Beramendi, Silja Häusermann, Herbert Kitschelt och Hans-Peter Kriesi. New York: Cambridge University Press, 202–30.
- Hooghe, Liesbet, Gary Marks och Carole J. Wilson. 2002. "Does

- Left/Right Structure Party Positions On European Integration?" *Comparative Political Studies* 35 (8): 965–89.
- Ignazi, Piero. 1992. "The Silent Counter-Revolution: Hypotheses On The Emergence Of Extreme Right-Wing Parties In Europe." *European Journal of Political Research* 22: 3–34.
- Inglehart, Ronald. 1977. *Silent Revolution: Changing Values And Political Styles Among Western Publics*. Princeton: Princeton University Pres.
- Ivarsflaten, Elisabeth. 2007. "What Unites Right-Wing Populists In Western Europe? Re-Examining Grievance Mobilization Models In Seven Successful Cases." *Comparative Political Studies* 41 (1): 3–23.
- Kaufmann, Eric. 2018. *Whiteshift: Populism, Immigration, And The Future Of White Majorities*. London: Penguin.
- Karreth, Johannes, Jonathan T. Polk och Christopher S. Allen. 2013. "Catch-all Or Catch And Release? The Electoral Consequences Of Social Democratic Parties' March To The Middle In Western Europe." *Comparative Political Studies* 46 (7): 791–822.
- Kitschelt, Herbert. 1994. *The Transformation Of European Social Democracy*. Cambridge Studies In Comparative Politics. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Kitschelt, Herbert och Philipp Rehm. 2014. "Occupations As A Site Of Political Preference Formation." *Comparative Political Studies* 47 (12): 1670–1706.
- Krause, Werner, Denis Cohen och Tarik Abou-Chadi. 2021. "Does Accommodation Work? Mainstream Party Strategies And The Success Of Radical Right Parties." *Opublicerad*.
- Kruzel, John. 2018. "Did Hillary Clinton Once Support A Border Wall With Mexico?" *Politifact*, 27 juni. <https://www.politifact.com/factchecks/2018/jun/27/cal-thomas/did-hillary-clinton-support-border-wall-mexico>.
- Lange, Sarah L. de. 2007. "A New Winning Formula? The Programmatic Appeal Of The Radical Right Party Politics." *Journal of Democracy* 18 (4): 411–35.
- Lilla, Mark. 2017. "Die Linke hat sich selbst zerstört." *Neue Zürcher Zeitung*. <https://www.nzz.ch/feuilleton/identitaetspolitik-die-linke-hat-sich-selbst-zerstoert-ld.1311079?reduced=true>.
- Lilla, Mark. 2018. *The Once And Future Liberal: After Identity Politics*. Oxford University Press.
- Lipset, Seymour M. 1959. "Democracy And Working-Class Authoritarianism." *American Sociological Review* 24 (4): 482–501.
- Lipset, Seymour M. 1966. *Den politiska människan. Studier i politikens sociologi* (övers. James Rössel). Stockholm: Aldus/Bonnier.
- Mudde, Cas. 2007. *Populist Radical Right Parties In Europe*. Cambridge:

- Cambridge University Press.
- Mudde, Cas. 2022. *Ytterhögern idag* (övers. Henrik Gundenäs). Lund: Studentlitteratur.
- Mudde, Cas. 2010. "The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy". *West European Politics* 33(6): 1167–1186.
- Oesch, Daniel. 2006. "Coming To Grips With A Changing Class Structure: An Analysis Of Employment Stratification In Britain, Germany, Sweden And Switzerland." *International Sociology* 21 (2): 263–288.
- Oesch, Daniel. 2008. "Explaining Workers' Support For Right-Wing Populist Parties In Western Europe: Evidence From Austria, Belgium, France, Norway, And Switzerland." *International Political Science Review* 29 (3): 349–373.
- Oesch, Daniel. 2012. *The Class Basis Of The Cleavage Between The New Left And The Radical Right: An Analysis For Austria, Denmark, Norway And Switzerland*. London: Routledge.
- Oesch, Daniel och Line Rennwald. 2018. "Electoral Competition In Europe's New Tripolar Political Space: Class Voting For The Left, Centre-Right And Radical Right." *European Journal of Political Research* 57 (4): 783–807.
- O'Grady, Tom. 2020. "Age Cleavages Across European Countries And Issue Dimensions Since The 1980s." [SocArXiv.10.31235/osf.io/r8xbg](https://doi.org/10.31235/osf.io/r8xbg).
- Rooduijn, Matthijs. 2018. "What Unites The Voter Bases Of Populist Parties? Comparing The Electorates Of 15 Populist Parties." *European Political Science Review* 10 (3): 351–68.
- Vestin, Erik och Maria Oskarson. 2017. "Den svenska klassröstningen på reträtt – Gör ett nytt klassschema någon skillnad?". *Politica*, 49(2). <https://doi.org/10.7146/politica.v49i2.131264>
- Watt, Nicholas och Patrick Wintour. 2015. "How Immigration Came To Haunt Labour." *The Guardian*, 24 mars. <https://www.theguardian.com/news/2015/mar/24/how-immigration-came-to-haunt-labour-inside-story>.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

arena idé